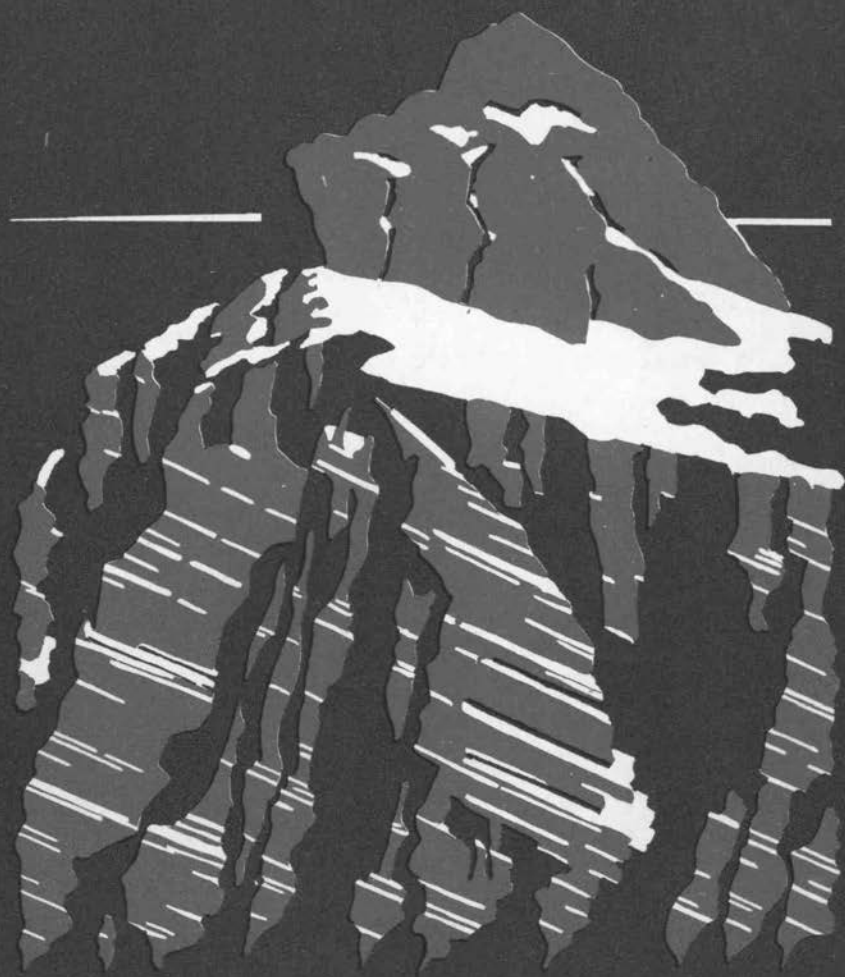

Poština plačana v gotovini

DROFENIK

PLANINSKI VESTNIK

LETO 1934 * ŠTEV. 1

Za sportne čevlje!

Schmoll-Gumiŕan mast za usnje

(rumena in črna)

Konzervira in napravi usnje nepremočljivo! Že desetletja je v uporabi izkušenih sportnikov v inozemstvu. Pazite na ponarejanja in zahtevajte v vseh sportnih in mešanih trgovinah izrecno le

Schmoll-Gumiŕan

Kaj nudijo **Schmoll-ove** maže za smuči?

1. Kljub prvovrstni kvaliteti so poceni in stanejo komaj polovico toliko, kakor norveške maže, dasi jih po svojem učinku v vsakem oziru dosegajo.
2. Idealne so za smuk in za vzpon.
3. Omogočajo lahko in snažno mazanje in so štedljive pri uporabi.
4. Ne zamažejo niti rok niti obleke.
5. Nimajo onega ostrega duha, ki ga razširjajo druge vrste maž.
6. Stavina Schmollovih maž je rezultat nešteti poskusov najboljših smučarskih mojstrov.

Poskusite!

SCHMOLL maža za smuk
SCHMOLL maža za vzpon

SCHMOLL temeljna maža
SCHMOLL splošna maža

Dobite jo v vsaki sportni trgovini!

Planinci in smučarji!

Pri sportu v planinah

se obvarujete solčnih opeklin na ledenikih in v snegu, če nadrgnete temeljito vsa svetlobi in zraku izpostavljena mesta Vašega telesa še pred nastopom ture z

NIVEA-CREME ali OLJE

in če to med izletom po potrebi ponovite. Na ta način ščitite obnem Vašo kožo pred neugodnimi, vremenskimi vplivi, da ne postane raskava in da ne poka. Pridobite si pa prekrasno brončasto polt, s katero se tako radi vrnete z zimskega

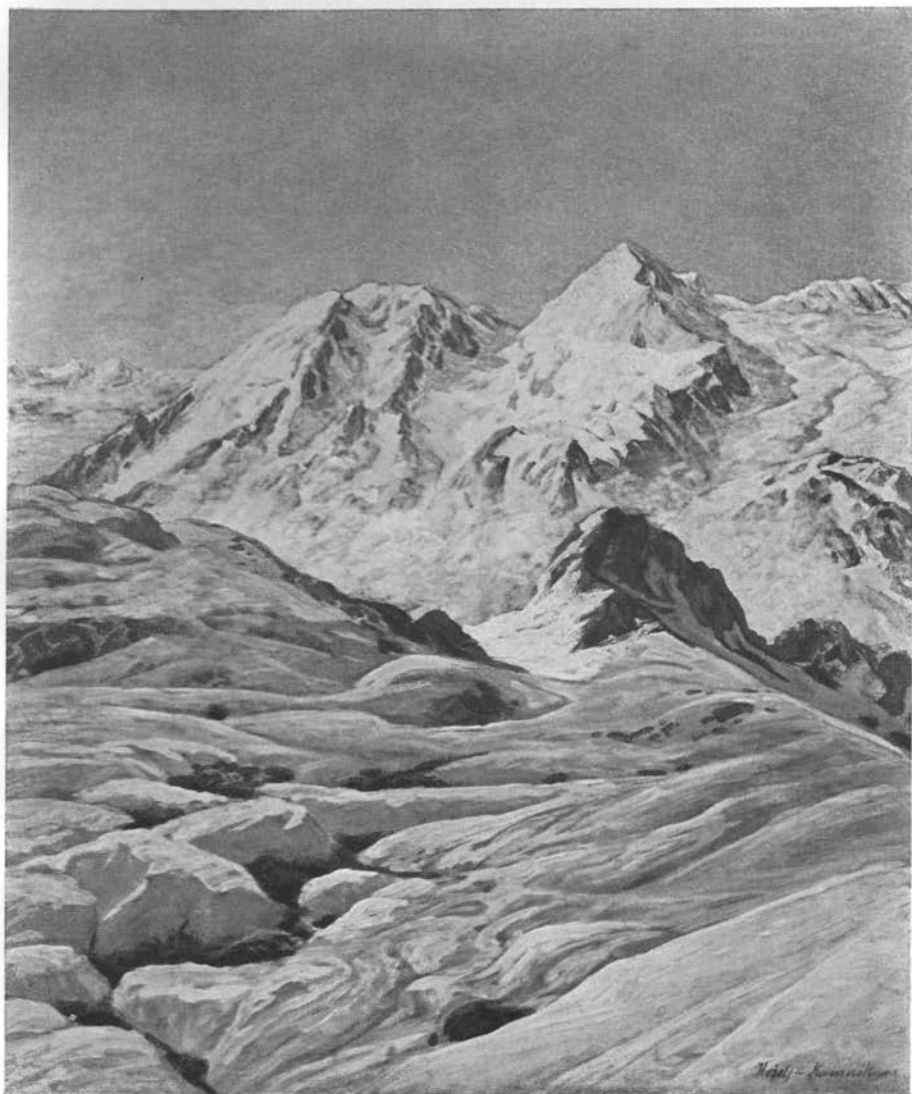
sporta domov. Ni drugih sredstev za nego kože, ki bi vsebovala koži sorodni eucerit in zategadelj se Nivea-Creme in Nivea-Olje ne dajo nadomestiti.

Nivea-Creme: Din 5.50 do 24.—, Nivea-olje: Din 27.—, 38.—

Jugosl. P. Beiersdorf & Co. d. z o. z. Maribor

Dobi se v vsaki drogeriji ali lekarni

M. Koželj: Kočna in Grintavec z Grebena

Dr. Josipu Tominšku ob petindvajsetletnici uredništva

Običajno praznujemo razne starostne obletnice, kakor da je posebna zasluga, če dočaka kdo še čil in čvrst to ali toliko leto svojega življenja. Tem bolj bi morali slaviti jubileje *dela*: kot dokaz priznanja tistim, ki so zaslužno delo opravili, kot izraz hvaležnosti onih, ki jim je to delo v prid in zadovoljstvo. In tak jubilent petindvajsetletnega smotrnega in uspešnega dela je urednik našega lista, gospod *dr. Josip Tominšek*.

Časovno naključje je hotelo, da je *dr. Tominšek* prav v zadnji številki lanskega Plan. Vestnika napisal spominsko črtico svojemu predniku, rajnemu Antonu Mikušu, prvemu uredniku tega lista, ter jedrnato označil njegove neutažno trajne zasluge v prvi, romantični dobi našega planinstva, ko je bilo treba temu novemu pojavu v življenju našega naroda dati pravo smer in zasnovati prikladno obliko. Sedanji urednik se je spoštljivo spomnil svojega *umrlega* tovariša, mi pa hočemo posvetiti delu *živega* nekaj lapidarno strnjenih besed...

Dr. Tominšek je bil v oktobru 1908 prevzel uredništvo tega lista. Že takoj prvi njegov letnik očitno priča o višji usmerjenosti novega

vodnika, a tudi poslej je agilni globoko in široko naobraženi urednik vestno skrbel, da list ni ostal zgolj kronika društvenega gibanja in repertorij priličnih potopisov in krajskih opisov, temveč je postopoma uvajal vanj sestavke idejnega in načelnega značaja.

Svetovna vojna seveda tudi Plan. Vestniku ni prizanesla: jeseni l. 1914. je bil prenehal izhajati, šele l. 1920. je mogla iziti skromna »prehodna številka« za l. 1915—1919, a z l. 1921. je započel z XXI. letnikom svojo moško dobo ter je z lanskim jubilejnim letnikom doživel svoj prvi vrhunec.

Zlasti povojna doba je našemu planinstvu omogočila silen razmah, z njim vred je rasel pomen Plan. Vestnika, z njim vred so pripadale uredniku vedno težje naloge. Planinstvo se je v naši domovini bujno razbohotilo in razčlenilo, impulzivni mladi naraščaj se je pričel alpinistično udejstvovati po vzorih inozemske visokoplaninske turistike. Nujno se je pojavila idejna opredelitev planinskih pohodnikov, ki so novo strujo tudi v Plan. Vestniku z vztrajno doslednostjo uveljavljali. Zato je moral tudi urednik sam stopiti na višje motrišče, da je z bistro razsodnostjo zbiral krog sebe sotrudnike različnih nazorov, ne da bi ene odbijal v prilog drugim, ne da bi štivil starejše pred mlajšimi ali narobe. Kakor Salomon modro je izpovedal svojo vero v slavnostnem govoru ob štiridesetletnici našega društva: »Ni s p o r a med strujama in strujami; le t e k m a je v trudu za napredek... Ne ugiblajte, planinci in planinke, kako se vaše delo opredeljuje in imenuje: sport ali nesport, alpinizem ali planinstvo... Poglavitno je, da svoj posel, ki ste si ga v planinstvu odbrali in za katerega ste sposobni in voljni, vestno opravljate... p o v s o d v e s e l i, če najdete delavce, spoštujoč njih posebnosti in nazore. Planinstvo je tako obširno in dela v njem toliko, da lahko dobijo pri njem vsi svoje mesto delavnosti.« (Pl. V., 1933, str. 278.)

Ravnajoč se po tem pametnem načelu mora biti urednik mož širokega obzorja, odprtega srca in rahločutne obzirnosti, da more uspešno posredovati in poravnavati, kadarkoli se nasprotja poostré. In to, v uredniškem poslovanju menda najtežavnejše in najdelikatnejše delo je dr. Tominšku vselej uspelo; saj zna svoje ravnanje čudovito spretno prilagoditi osebnini prizadetega. V »Epilogu«, kjer zaupno odgrinja zastor svoje uredniške delavnice, diskretno označuje vrline in tudi male slabosti sotrudnikov, katerim vsem zna biti on, urednik, po osebni ubranosti poedinca, »tovariš, zraven pa včasih brat, stric, oče«. (Pl. V., 1933, str. 269). Spričo te prilagodljivosti si je znal vedno ohraniti potrebno duševno zvezo s sotrudniki, ki vidijo v njem blagohotnega svetovalca in obzirnega posredovalca.

Dr. Tomišek pa ni samo razborit urednik, temveč je tudi eden izmed glavnih sotrudnikov Plan. Vestnika. Že v Mikuševi dobi je prispeval zanimive črtice o svojih planinskih turah, n. pr. »Okrog Grintavca čez tri dežele« (1903), ki pričajo, da je bil sam podjeten aktivni planinec v tistih letih, ko mu prostega časa še niso jemali razni šolski, upravni, znanstveni, slovstveni, društveni posli, katerim se niti sedaj, ko uživa zasluženi pokoj, ni odrekel. Je pač človek dela, ki tudi v pokoju ne pozna pokoja.

V teku svojega urednikovanja je objavil nebroj drobnih črtic, književnih ocen, poročil in nekrologov, tako da ima malone vsaka številka prispevek njegovega spretnega peresa. Nekateri članki, sicer prigodnega značaja, pa so prave pravcate razprave, v katerih se sijajno očituje Tomišekova vsestranska poglednost in poglobljivost v različne probleme planinstva in alpinistike. Omenimo naj le »Urednikovo slovo« v Spomenici dr. Klementu Jugu (1924, str. 226 sld.) ali globokoumno študijo »Dr. Kugy, vzgojitelj človečnosti v planinstvu«, nastalo ob oceni blagovestne knjige »Aus dem Leben eines Bergsteigers« (1926, str. 113 sld.), ali prodirno stvarno in trezno kritiko doslej najpomembnejše slovenske alpinistične knjige, dr. Tumove monografije »Pomen in razvoj alpinizma« (1931, str. 17 sld.). V retorično zanosnem slavnostnem govoru ob lanski štiridesetletnici SPD pa je preudarno zajel vse razvojne momente v zgodovini našega društva in obenem tudi našega planinstva. (Pl. V., 1933, str. 271 sld.) Samobitna Tomišekova eseja sta: »Motivi pravega planinstva« (1925, str. 1 sld.) in »Planinec — turist — alpinist« (1929, str. 94 sld.). Našteli bi lahko še dolgo vrsto drugih kritičnih črtic in književnih ocen, ki v njih dr. Tomišek nikdar ne kaže mrkega obraza strogega Radamanta, temveč je blag sodnik, ki nikoli ne obsoja, kvečjemu graja, a celo v graji zna graditi, ne rušiti...

Naj končamo, da nam urednik ne zameri, ker smo kradoma vzeli toliko skopo odmerjenega prostora v njegovem listu!*

Če vzamemo v roke še skromni prvi njegov letnik (1909), premotrimo vse vmes se vrsteče in naposled prelistamo postavni in predstavnici zadnji, jubilejni letnik (1933), smemo upravičeno reči, da se ni noben slovenski strokovni list v tako kratkem razdobju enako sijajno razvil in izpopolnil kakor Plan. Vestnik za Tomišekovega urednikovanja. List ni več enolično društveno glasilo: postal je razglednik, bogato opremljen s slikami, obzorik, motreč vse pojave v planinstvu, vreden, da naj bi smatral vsak zavedni planinec

* Članek je bil uvrščen v Plan. Vestnik po naročilu Osrednjega odbora SPD in brez vednosti urednika.

za svojo kulturno dolžnost, biti njega stalni naročnik in čitatelj. Naj navdaja urednika ob tem četrstoletnem jubileju prijetna zavest, da je kljub raznim neprilikam in oviram opravil v tej dobi veliko delo, ki zasluži, da so mu zanj hvaležni ne samo ljubitelji našega planinskega sveta, ampak ves narod, svest si, da mu je dr. Tomišek kot duševni vodja Plan. Vestnika bistveno pripomogel do priznanja in ugleda v naši državi in daleč preko njenih mej...

Poznava se kot prijatelja izza vseučiliških let: skupaj sva telovadila, skupaj poslušala predavanja iz slavistike, skupaj čitala stare klasike. Zadať naju veže Plan. Vestnik. V spomin na minule lepe čase, v priznanje za storjeno, v bodrilo za bodoče delo naj mu bo Horacijev verz:

»Responsura tuo numquam est par fama labori« —
ali, da vsi vedó in soglasno pritrđijo:

»Nikdar hvala dovólj Ti dela in truda ne plača.«

Jos. Wester.

Dr. Josip Pretnar:

Po planinah Južne Srbije

16. julija popoldne smo prispeli z beograjskim brzcem v Skoplje. Kar oddahnila sva se s tovarišem Jožetom Jerasom, ko sva se izmotavala iz tesnega železniškega voza. Eno noč in en dan je trajala ta vožnja od Ljubljane. Na peronu so naju prisrčno pozdravili znanci, med njimi prijatelj Slovencev, vrli polkovnik Ožegović. Dogovorili smo za večer sestanek v Oficirskem Domu; nahrbtnika, težko nabasana, da še nikoli tako, sva odložila v hotelu, pa hajd brzo čez Dušanov most in skozi stari, turški del mesta na Skopsko trdnjavo. Diven razgled se odpira s tega griča: na severu Skopska Crna Gora s slavnimi manastiri, na zapadu visoki greben Šarplanine z markantnim stožcem Ljubotenom, ki se strmo spušča proti Kačaniku in Kosovemu Polju, proti jugu takoj za mestom orjaške gmote planine Jakupice, doli proti vzhodu pa prostrane Vardarske poljane; ob vznožju trdnjavskega brda, na obeh bregovih Vardarja, se širi ponosno Skoplje.

Oj ti carsko Skoplje! Kakor omamljen se čuti potnik, ko ga objame val orijenta, ki se v tvojem srcu preлива v evropsko civilizacijo; kakor da čuje bajke iz tisoč in ene noči, ko gleda tvoje krasne džamije z vitkimi minareti, ko zadivljen občuduje tvoje manastire, priče davne jugoslovanske slave, umetnosti in civilizacije, pa tudi tužnega sto-

Skoplje s Šarplanino v ozadju

Foto. dr. Josip Pretnar

letnega robstva; tu mu pričarajo rimski spomeniki čase, ko je odmeval po tvojih ulicah trdi korak rimskih legij in so tovorile bogate trgovske karavane od Jadrana na Egejsko morje.

Z nočnim vlakom sva odbrzela dalje v smeri na Solun. Izstopila sva v Gradskem; ura je bila že tri in prav lahko je že prvi svit jutra tam nad Osogorskimi planinami ob bolgarski meji začel odkrivati temni pajčolan tople južnosrbske noči. Ko smo v avtobusu drveli preko Gradskega Polja proti Bitolju, so doli v ravnici še dre-male izkopanine, amfiteater in spomeniki slavnega rimskega Stobija, naših jugoslovanskih Pompejev. Kmalu so nas objele tesní planine Kozjaka in Drenovega; ko pa je posijalo izza njihovih kop veselo jutranje solnce, se nam je z visokega sedla naenkrat odprl pogled v kraljestvo kraljeviča Marka, tja na stolni Prilep in še dalje, dalje preko Bitoljske ravnice na temnosive grebene Kajmakčalana in s snežnim nakitom okrašene vrhove Peristera.

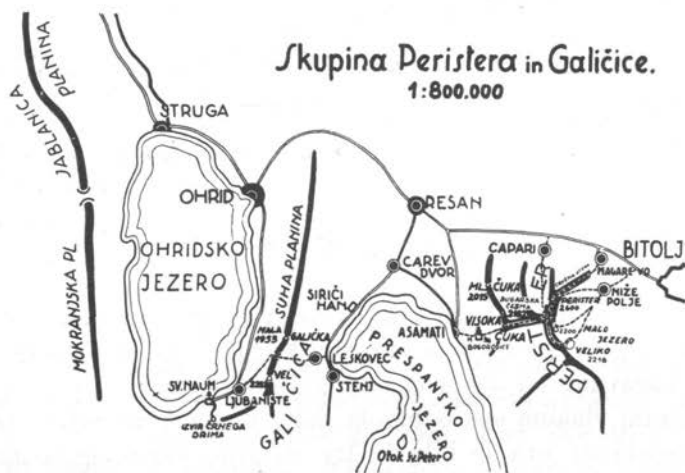
Ob osmih zjutraj smo zavili v temne in ne ravno čiste ulice Bitolja.

1. Čez grebene Peristera.

Kratek tovariški sestanek z redkimi, a navdušenimi bitoljskimi planinci, v udobnem hotelu Jeftić nekoliko počitka po dveh nepre-spanih nočeh vožnje — in oddrdrali smo v natrpanem avtobusu ob

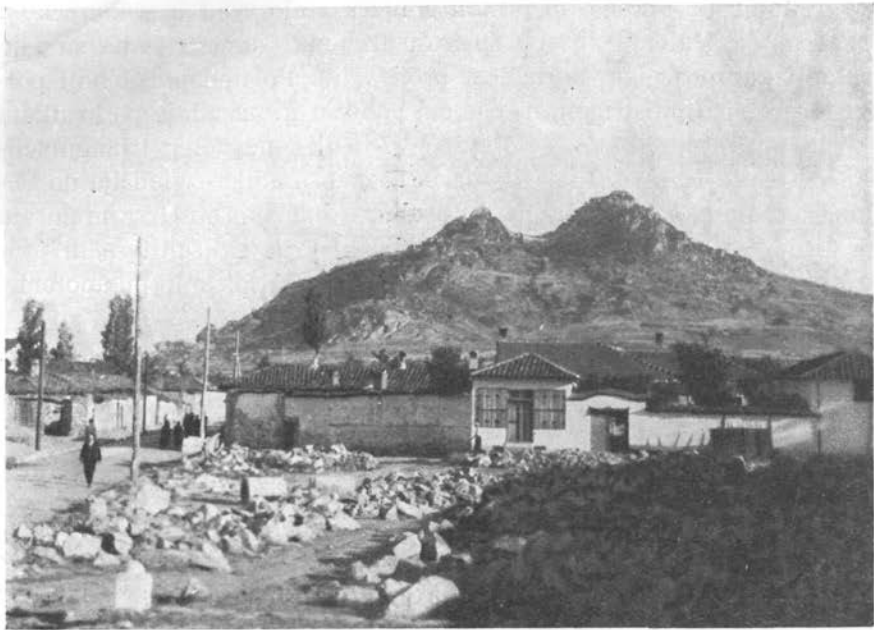
treh popoldne po cesti, ki pelje iz Bitolja ob vznožju Peristera preko Resna na Ohrid. Po trinajstih kilometrih sva izstopila pri najinem izhodišču na Perister, četrť ure pod planinsko vasjo Capari. Ob cesti naju je že čakal vodnik, strasten lovec, s konjičkom, ki je prevzel na svoj samar najine težke nahrbtnike. Z zelene livade pod vasjo se nama je nudil lep pogled na tolste in gole vrhove Peristera, prvega cilja najinega planinskega popotovanja.

Po zložni hribovski poti preko travnikov, polj, skozi gozdiče in mimo sadovnjakov smo v razgovoru s prijaznimi domačini dosegli Capari. Gostoljubno in prav dobro naju je postregel vaški kafedžija,

med tem pa je najin vodnik urejeval vse potrebno za pot, pri čemer seveda ni pozabil svoje lovske puške. Povabil je za gonjača še mladega, čvrstega dečka: ljudje so pač dobri, zanesljivi in ustrezljivi, a radi tudi zaslužijo; saj ni bilo mnogo: 50 Din na dan s konjem in 30 Din za gonjača.

S precejšnjo zamudo — solnce je padlo že nizko — smo po romantični dolinici, ki jo oživlja šumenje čistega planinskega potoka, naskočili Perister od njegove severozapadne strani. Ta gorska gmota, ki pripada Rodopski skupini, najstarejšemu balkanskemu gorovju (kristalinasti škriljci, granit), se razprostira nekaj kilometrov zapadno od Bitolja od severa proti jugu v obliki visokega grebena kakih 10 km tja proti grški meji, kjer prehaja v Nerečko Planino. Najvišji vrh je na severu (Golemi Perister 2600 m); nato slede še nekateri nižji vrhovi, ki le malo segajo nad glavni greben; ta polagoma pada na višino okrog 2200 m. Od srede glavnega grebena se odcepi pravokotno proti

Kula kraljeviča Marka pri Prilepu

Foto dr. Josip Pretnar

zapadu stranski greben v smeri na Prespansko jezero, ki se razprostira v dolini ob celi Peristerski gorski gmoti. V podnožju Peristera so goste šume, po katerih bivajo medvedi, risi in volkovi, v višinah pa se menjajo zeleni planinski pašniki s prodnatimi drčami in skalnatimi strminami, zatočiščem divjih koz.

Dostopi na Perister so jako lahki, povprečno 4 do 5 ur hoda. Od bitoljske strani je najlažji mimo vasi Nižepolje po dolini Crvene reke, na Veliko in Malo Jezero, nato po grebenih na vrh; ali pa preko vasi Magarevo in po pečinah strme Crvene Stene naravnost na Golemi Perister (tod je hodila letos že pred nama gospodična Tumova). Tretji vzpon, mislim da najkrajši in jako lep, je na zapadni strani od vasi Capari mimo studenca »Bugarske Česme«. Tega sva si izbrala s tovarišem Jerasom.

Trda noč je že bila, ko smo se ustavili pri »Bugarski Česmi«, raztovorili, postavili na mali ravnici šotorček ter brez večerje, kljub mrazu, ki ni bil dosti manjši nego pod Triglavom, prav trdno zaspali. Jutranja burja nas je spravila že zgodaj iz našega zavetišča, ki se je čez noč podrlo in izpremenilo v zavitek, podoben bolj spalni vreči. Čašica čaja nas je sicer ogrela, toda ni nam teknila; kajti Perister je imel megleno kučmo, ki ni obetala nič dobrega. Pospravili smo hitro

svojo planinsko opremo in poslali gonjača z njo vred in s konjičkom čakati nas k Malemu Jezeru onstran grebena; sami trije pa smo jo mahnili kar po celem naravnost proti vrhu. Po nenaporni hoji pol-druge ure smo po strmem travnatem pobočju in nazadnje po kratkem vzpenjanju preko skalovja dosegli cilj. Legli smo poleg triangulacijske piramide v travo. Namesto da bi se nam nudil razgled tja do Soluna in Olimpa na eno, pa proti Korabu, Albanskim in Grškim goram na drugo stran, nas je objemala megla, ki jo je skušalo včasih prodreti jutranje solnce. Iz dolgočasja smo se oteпали pisanih pikapolonic, ki so nas naskočile kar v rojih.

Megla le ni hotela izginiti. Zato smo jo razočarani pobrali z vrha po grebenih in snežnih krpah na Bitoljsko pobočje. Pogosto smo nalleteli na strelske jarke. Tod so namreč potekali okopi Bolgarov in Nemcev, ki so za časa svetovne vojne držali glavni vrh Peristera proti Francozom. Na tiste čase spominjajo zarjavela zobčasta žica, stare konzervne škatlice, jeklene čelade, patrone, komadi granat in drugi podobni ostanki, ki so ležali raztreseni po travi in kamenju. Spremljevalec nama je pripovedoval, koliko so pretrpeli domačini, ki so morali nositi v najhujši zimi v visokem snegu na vrh hrano za vojake. Dosti jih je pri tem podleglo, onemogle so kar postrelili.

Pod Peristerskimi grebeni na bitoljski strani se razprostirajo krasne zelene poljane, po katerih pasejo pastirji tisočglave črede ovac. Nepopisno lepa je flora: cela polja mačeh modre, vijoličaste in rumene barve, podobnih naši Cojzovi vijolici, svetlomodri svišči, živorjavo »Sv. Petra cveće«, vulfeniana in cela vrsta drugega planinskega cvetja najpestrejših barv, po obliki in vrstah mogoče nekoliko različnega od našega, res pravi eldorado za botanika in ljubitelja rož!

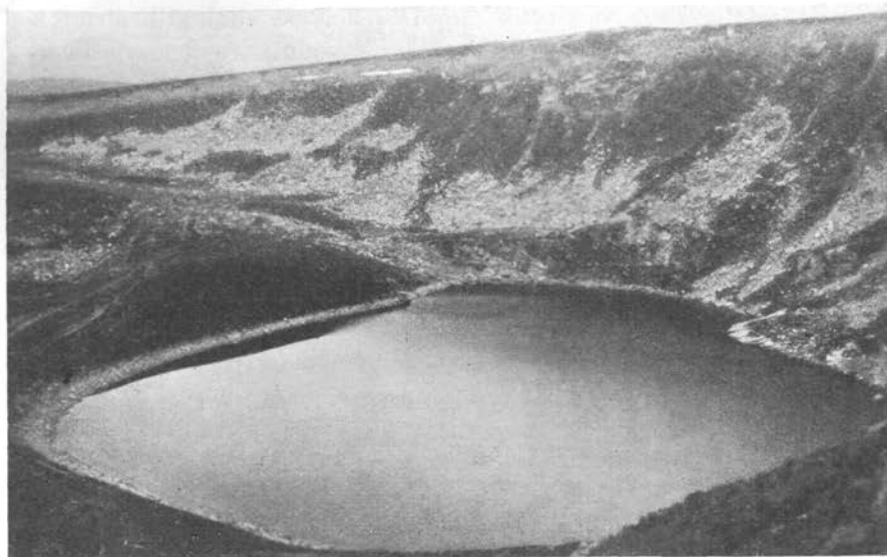
Pod tretjo Peristersko kopo v višini kakih 2200 m nas je prese-netila krasna planinska idila. Pod prodnato in skalnato strmino se je odpirala proti Bitolju zelena ravnica, izpod katere je vrel močan studenec, malo dalje pod steno pa je mirovalo kakor smaragd zeleno Malo Jezero (okrog 2200 m). Med tem se je dvignila megla in posijalo nam je toplo solnce. Legli smo v travo pri studencu ter zrli tja preko Kajmakčalana, Babune in Jakupice; pod nami pa se je širila Bitoljska ravan. Položne strmine, naravnost ustvarjene za idealno smuko, so me spomnile pripovedovanja nekega kapetana iz Skoplja, ki je pozimi prikrmaril v enem samem božanskem smuku z vrha Peristera doli pred Bitolj.

Čutili smo že žejo in lakoto. Prvo smo si pogasili pri hladnem viru, druge pa si nismo mogli potolažiti, ker nas strahopetni gonjač ni hotel počakati, kakor smo mu naročili, marveč je pobegnil s konjem

Perister (2600 m) od severa

Dr. Josip Pretnar

Veliko Jezero na Peristeru

Foto dr. Josip Pretnar

nazaj k Bugarski Česmi. Zato smo jo mahnili kmalu proti pol ure oddaljenemu Velikemu Jezeru. To leži v globeli na višini 2218 m, zaslonjeno na severu in zapadu s skalnato steno, na drugo stran pa obkroženo z odprto zeleno planico. Tam so imeli med vojno Francozi svoje taborišče. Ko smo iznad stene gledali v temno, tajinstveno vodno globino, nama je lovec pripovedoval pravljico, kako je neki pastir vrgel v jezero piščalko, ki je potem priplavala na dan v dolini pri Vodenskih Slapovih. Krasno je to jezero in ne čudim se, da ga je obdal narod s pravljicami.

Povratek! Šli smo preko trebušaste kope; odtod se posebno lepo pregledajo bitoljska pobočja Peristera. Naravnost bajno lep pa je pogled, ki se odpre z druge, zapadne strani na Prespansko jezero, ki izginja kakor del morskega zaliva v dveh rokavih globoko v Grčijo in Albanijo. Na nasprotnem bregu se dvigajo grebeni kraševite Galičice in Suhe Planine, ki izgledata podobno kakor Učka nad Kvarnerskim zalivom.

Težko smo se ločili od tega divnega razglednika. Hiteli smo po zapadnem pobočju Peristerskega grebena preko skalnatih prodov, na katerih so nam zaradi trdote kamenja odletavali žebliji na gorskih čevljih. Popoldne smo dosegli jutranje izhodišče. Dobro nam je teknilo skromno kosilce; saj od petih zjutraj nismo še ničesar zavžili.

Nadaljnja pot nas je vodila po grebenih Visoke Čuke, vse razrite

od bolgarskih zakopov. Krenili smo po deloma skalnatih strminah, kjer sem občudoval sposobnost in žilavost vodnikovega konjička, navzdol proti dolini ter ob solnčnem zatonu dosegli gosto bukovo šumo, v kateri so kuhali ogljarji iz Caparije in sosednih vasi oglje. V bližini ogljarske bajte smo postavili šotor. Večer nam je potekel ob ognju v prijetnem razgovoru. Trdo je življenje teh ogljarjev, ki so me precej spominjali na Pohorce. Tovorijo oglje v Bitolj, da zaslužijo nekaj »bank«. Zemlja jim kljub rodovitnosti ne daje dovolj za preživljanje. Amerika, kamor so prej hodili za kruhom, jim je danes zaprta. Opazil sem, da glede splošne izobraženosti, naravne inteligence in poznavanja sveta ne zaostajajo za ljudmi iz naših pokrajin. So vljudni, prijazni in postrežljivi. Če vidijo, da se zanimaš za njihove težkoče in da jih razumeš, postajajo povsem zaupljivi. Kakor so v duši globoko religiozni, vendar pri njih ne opaziš nikakega verskega pretiravanja. V njihovem narečju sem opazil veliko besed, ki so popolnoma enake našim. To velja osobito za označbo stvari, ki so v zvezi s poljedelstvom, in za živali, ki jih pozna seljak.

To noč sva s tovarišem v šotoru, nastlanem z bukovimi vejami, poleg ogljarjev prav brezskrbno in sladko zaspala.

(Dalje prih.)

Dr. H. Tuma:

Beneška Slovenija

(Nadaljevanje iz lanskega letnika.)

Važnost Ogleja izhaja tudi iz tega, da nam zgodovina navaja 28 rimskih cesarjev, ki so začasno bivali v Ogleju. Od tega časa imamo tudi vest, da so za cesarske pojedine prinašali na mizo sadje poma matiana iz Brd, pač danes slovenska Medana, ki je pravi sadni vrt, ter postavljali na mizo proseško ali brijsko vino, ki so ga imenovali vinum pucinum.

Glavni vir zgodovine Longobardov in Furlanov v prvih početkih in s tem Beneških Slovencev je pa Pavel Diakon, umrl 797 po Kr. Sam longobardskega rodu je po ustnem sporočilu starih sorodnikov in znancev ugotovil iz davnega življenja svojih rojakov prazgodovino Longobardov, pozneje pa zapisal, kar je sam doživel.

Longobardi so prišli za Velikonoč 568 po Kr. po navadni poti vojnih čet, ki so prehajale iz severovzhoda, iz Posavja na Nauportus (Vrhnika), Longaticum (Logatec) preko planote ad Pyrum (Hrušica) v Vipavsko dolino in v Italijo. Pavel Diakon nam je točno popisal kraj, kjer je kralj Longobardov Alboin prvič zagledal Italijo. Tam,

Huminski grad

kjer se cesta čez Hrušico prekobali na južno stran proti Vipavski dolini, se dviga iz planote Streliški Vrh 1264 m, pod katerim je nekoliko pod vrhom Kraljiška ravan*. Še sedaj je v ustnem sporočilu domačinov, da je na ravnici pod vrhom počival kralj, ko mu je spremstvo presekavalo pot na vrh. Pavel Diakon nam je kraj za goro, raz katero je Alboin zagledal Italijo, tako točno opisal, da ne more biti nobenega dvoma za vrh, na katerega je splezal Alboin. Ni zgodovine brez geografije in geografija se ne uči le po zemljevidih, treba je poznati svet na licu mesta. Bržkone sem bil doslej edini slovenski turist, ki si je vzel truda, da je na podlagi sporočila Pavla Diakona poiskal Streliški Vrh. Za turista in poznavalca kraja je trditev zgodovinarja bar. Czörnija, prof. Rutarja in dr., da je bil Alboin na Nanosu, ker se imenuje Monte Re, ali na Matajurju nad Kobaridom, brez vsake podlage. Nanos je bil sploh vojnim četam Longobardov odležen, za turista pa je izključeno, da bi kralj Alboin splezal na Matajur; kajti pot na Matajur pelje čez Livški prelaz, odkoder imaš Furlansko ravnino pred nosom: ni mu bilo treba plaziti se na visoki vrh. Ves opis Pavla Diakona pa izključuje prihod Longobardov čez Predel. Le zgodovinar ob zeleni mizi, ki krajev ne pozna, utegne trditi, da je bil kralj Alboin na Nanosu ali na Matajurju.

* Glej moj članek »Odkod je kralj Alboin zagledal Italijo«. Koledar Goriške Mohorjeve družbe iz l. 1926, str. 59.

Truma Longobardov je štela okoli 200.000 duš, vojnikov z ženami in otroki. Pridružene pa so bile tudi čete Sarmatov, Bolgarov, Gepidov, okoli 20.000 Saksov in dr. Furlanijo so zasedli brez bojev. Takrat so bili gospodarji Furlanije Bizantinci, ki so po l. 488 do l. 555 izrinili Gote. Zdi se, da so se Bizantinci in Longobardi pogodili glede posestva Furlanije; kajti prvi so ohranili le trdnjavo Opitergum (Oderzo) ob Livenci in Gradežu (takrat ob izlivu Nadiže) ter morsko obrežje z izsipi* in otoki.

Po listini iz l. 1028 izza vladanja Konrada II. sledi, da je takrat med Livenco in Sočo, med morjem in cesto od Palmanuove do Pordezone, bil en sam gozd.

Longobardi so bili surov, bojevit narod. Furlanijo, ki je bila brez zaščite, so silno oplenili. Longobardi se tudi niso naselili po plani Furlaniji, marveč so zasedli le trdnjave in vojaške postojanke — stratijske — Bizantincev. Longobardi sploh niso priznavali nikogar poleg sebe ter so ostali čisto vojaško organizirani. Preprosto, neoboroženo pastirsko prebivalstvo so pustili pri miru. Razdelili so med svoje arimane, t. j. svobodne može, tretjino obdelane zemlje okoli stratijskih, ktere so morali obdelovati domačini. Niso se pa nikjer naselili v gorah.

Plana Furlanija je bila že pred Longobardi večkrat opustošena. Prebivalstvo je bilo vsakokrat siljeno skrivati se po gozdovih in v močvirju ob morju in po gorah. Tako so pustošili Furlanijo najprej Markomani, že l. 169 po Kr., potem vojske cesarjev Maksima, Teodora, potem Heruli, Huni, Goti, Bizantinci, Obri, Longobardi in pozneje v X. veku Madjari. To bo menda tudi vzrok, da se je plani del Furlanije večkrat izpraznil in so se Slovenci deloma preselili v gore ter so laški koloni z juga po odhodu sovražnih čet zasedli njih mesta. Med Slovenci Šempeterskega okraja sem kot turist od l. 1890 naprej večkrat ugotovil ustno sporočilo, da so se Slovenci v gorah naselili na begu iz nižine pred Atilo.

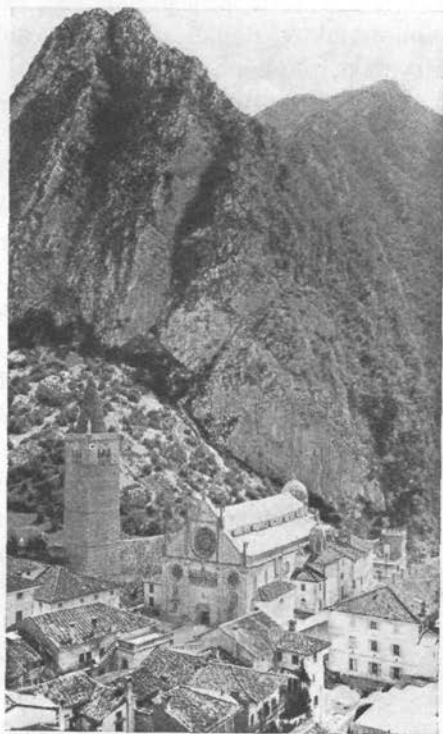
Ko so Longobardi odšli iz Panonije, so sklenili dogovor z Obri, ki so takrat stanovali na levem bregu Dunava, da jim odstopijo prstovoljno v posest vso Panonijo s pogojem, da jim Obri vrnejo to deželo za slučaj, da bi se Longobardom ne posrečilo zasesti Italijo. Obri so nato preložili svoja taborišča na desni breg Dunava, t. j. v Panonijo, ter so se več ali manj držali dogovora z Longobardi. Že l. 603, ko je longobardski kralj Agilulf oblegal Cremono, so mu Obri poslali izvežbano četo Panonskih Slovencev, da so pomagali pri obleganju, kar kaže po eni strani prijateljske odnošaje Obrov in Longobardov, po

* Izsipi je dobro morfologično ime za lagune, znano že starslovenščini.

drugi pa, da so Panonski Sloveni bili bojovite in izvežbane bojne čete. Longobardi so tudi v družbi z Obri in Sloveni opustošili Istro l. 601 in v drugič l. 610. Seveda ti Sloveni niso bili iz Furlanije ali iz gor, pač pa so bile bojne čete Panonskih Slovencev. Večkrat so Longobardski vojvode iskali zavetja pri Obrih, tako vojvoda Bertarido l. 662. Tako je vojvoda Grimoals poklical Obre na pomoč. Ako se poroča, da so vendarle tudi Obri plenili po Furlaniji, se da sklepati, da so bile to posamezne manjše čete, pač v družbi s Panonskimi Sloveni ali pa so bili Hrvatje iz Zilja.

Bizantince so Longobardi docela iztisnili šele v zadnji vojski l. 638 do 641, ko so Bizantinci izgubili tudi postojanke ob morju.

V celem VI. stoletju je bilo v Srednji Evropi posebno na prostoru nekdanje Avstrije živahno vrvenje različnih plenilnih čet Obrov, Hrvatov, Germanov in Slovenov, same čete, ki so iskale plena. Zgodovinar Kos, gradivo XXXII, izrecno poudarja, da so tudi Sloveni le plenili, niso se pa naseljevali. Zemlje lačni so bili le Germani, ki so silili proti Italiji. Ko je odšla velika truma Longobardov v Italijo, so ji sledile manjše čete Obrov in Hrvatov. Hrvatje moramo pač

Huminska stolna cerkev

smatrati turanskega izvora, ki so v četah plenili po vsej Srednji Evropi. Vsled tega nahajamo tudi ime Hrvat po raznih deželah. Ime Hrvat v raznih oblikah najdemo: na Gornjem Štirnem med Lubnom in Knittelfeldom v krajevnom imenu Kraubat, l. 1050 še Chrowat; Kraubat na Gor. Avstrijskem: Kraut ob Miljskem jezeru na Koroškem. Hrvatje in Srbi so bili poleg Gepidov v Panoniji. Na levem bregu Zale (Saale) na Saškem je bila naselbina Hrvatov, enako v vzhodni Galiciji. Hrvatje so naseljeni v dolini Prespi v Macedoniji. Ruski car Vladimir je bil v boju s Hrvati in Pečenegi. L. 907 je šla četa Hrvatov z Rusi pred Carigrad. V listini praškega škofijstva iz l. 1086 so med petnajstimi

češkimi in šleskimi plemeni našteli Hrvate kot 15. pleme. Tudi arabski zgodovinar Mas'udi omenja poleg Čehov-Moravanov Hrvate. Hrvatje so plenili po Balkanu že 536. in 548. leta do Drača. V poljščini je ime Hrvat sprva pomenilo oboroženca, v bolgarskih pripovedkah pa je Hrvat hunski junak. Prof. Cvijić smatra stare Poljiške plemiče deloma turanskega porekla, isti v svoji antropologiji Balkana str. 229 tudi navaja, da je najti med Dalmatinci obrsko fiziognomijo, ki kaže na križanje s turanskim plemenom. Poljiški statut tudi omenja dvoje vrst slobodnjakov: dediči, očitno Sloveni, in ugriči, očitno Obri ali Hrvatje. Hrvatska plemena v Kapeli naj bi tudi kazala na Obre. Grški zgodovinar Konstantin Porfirogenet poroča, da so Hrvate v njih prvotni domovini napadli Pečenegi, torej daleč na vzhodu; isti vidi obrski element na Hrvatih še v X. veku. Prof. Zupanič pa navaja, da je ime Horuatos omenjeno že v stari grški koloniji ob Tanaisu. Ime Hrvat je očitno po osebnem imenu Charvat za vojvodo turanskih plemen, ki je dokumentarično večkrat ugotovljeno. Enako je prišlo tudi do imena Obrov od kralja (tako poroča Pavel Diakon) ter Madjarov in Osmanov (vsi turanskega plemena) od imen vojskovodij. Da so poleg hrvatskih čet bile na Koroškem tudi manjše Obrov, kaže krajevno ime Vobre, po nemški listini iz l. 1102 Hunenbruck, iz l. 1240 Heunenbruck in končno Haunburg.

Marsikatera teh čet se je naselila ter od podložnikov sprejela jezik. Kot take čete moramo smatrati Hrvate in Srbe, ki so konec VI. in pričetkom VII. stoletja pridrli na Balkan. Manjša četa Hrvatov je sledila Longobardom in zasedla oni del Koroške, ki se je pozneje za cesarja Ottona, l. 954, imenoval Pagus Choruati ali Cravati. Ta hrvatska državica je segala iz Ziljske doline do izliva potoka Tuječ, Togliazzo pri Vratih, Stazione della Carnia, kar dokazuje tudi obstoj poznejše palatinske grofije v Mužcu — Moggio.

Hrvatje so zadnjikrat javljeni l. 1035, ko so pomagali karantanskemu vojvodi Adalbertu, ki se je uprl cesarju.

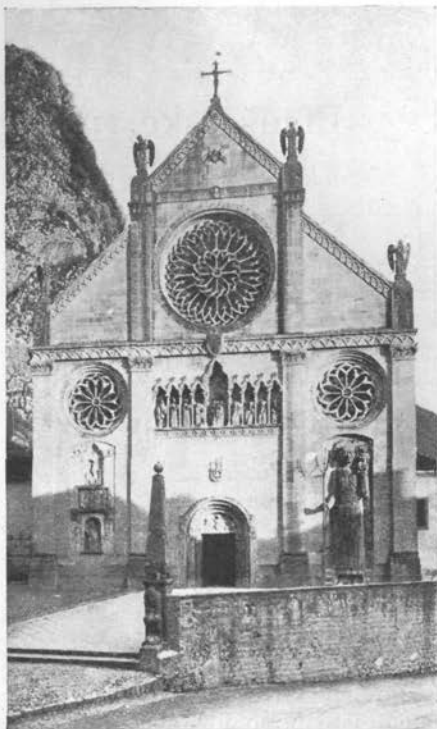
Iz te hrvatske državice, ki je imela svoje središče v Ziljski dolini, so hrvatske čete, združene s slovenskimi, plenile na jug in na zahod. Pri pohodu na zahod jih je bavarski vojvoda Tasilo l. 595 potisnil nazaj, vendar ne s polnim uspehom, ker vidimo, da so s pomočjo Obrov napade ponovili. Tem rajši so napadali na jug proti Furlaniji.

Glavne čete Longobardov so skoraj po zasedbi Furlanije odšle proti zahodni in polagoma proti južni Italiji. Čete Longobardov niso bile tako številne, da bi celoma zasedle Italijo. Radi tega so Longobardi ustanovili le vojvodine, kakor Lombardsko, Savrinsko, Beneventsko in Furlansko. Furlanska vojvodina je imela značaj vojaške

krajine proti Obrom in Slovenom. Radi tega so bili Longobardi v Furlaniji le vojaško organizirani. Da Furlanija ni bila zadostno zasedena, kažejo več ali manj uspešni napadi Hrvatov in Slovenov s Koroškega, ki so se ponavljali, posebno l. 705, 717, 733, 738, skoraj tekem 200 let. Zdi se tudi, da vojna moč Longobardov ni bila posebno izdatna, da so se Longobardi le branili ter zgradili na prehodnih dolinah trdnjave, tako pri Podbonescu ob Nadiži (italijansko Pulferro, beseda, ki je stvorjena iz germanskega Bollwerk, franc. boulevard). L. 610 so se Longobardi zaprli pred Obri v svoje trdnjave ter so Obri brez pravega odpora opustošili takrat najvažnejše mesto Furlanije, Čedad. L. 663 so Obri in Sloveni prišli do Pordenone in so opustošili zahodni del Furlanije. Da so bili napadi Hrvatov in Slovencev s Koroškega, predvsem iz Ziljske doline, dokazuje poročilo Pavla Diakona, da je vojvoda Gisulf, hoteč ustaviti napade Hrvatov in Slovenov, l. 630 prodrl v »Zellia«* do Medaria, t. j. Zilje do Megvarij, vas, ki še danes leži nad Trbižem ob vходу v Ziljsko dolino, ter ondi prisilil Hrvate in Slovence, da so plačevali Longobardom dan.

Hrvatje in Sloveni so po poročilu Pavla Diakona napadali čez Predel, torej od Koroškega sem, po dolini Nadiže proti Čedadu ali pa čez Predel skozi Kobariški Kot po Gornji Nadiži in dolini v Ravnéh, furlansko Forcadizze, čez Preval (La Bocchetta) 790 m do Nem (Nimis), napadali pa so tudi čez Pontebbo po dolini Tilmenta ali čez prelaz Križna Gora v Gornjo Karnijo. Uspeh Longobardov je bil končno ta, da so do slemena Kolovrata in Karmána zavarovali Furlanijo, četudi pustošenja docela niso mogli preprečiti. Zgodovina Pavla Diakona v zvezi s točnim poznanjem lege Beneške Slovenije, dolin in prehodov nam precej jasno dá prvo zgodovino Furlanije in Beneške Slovenije.

* Zilje je še danes furlanski Zeglia.

Pročelje stolne cerkve v Huminu

Po poročilih starih zgodovinarjev je bil prostor Furlanije v južnem delu močviren in gozdnat ter malo obljuden. Gotovo je, da so pri napadih germanskih čet, Atile in Longobardov, bivši koloni oglejskih latifundistov bežali v te gozdove in močvirja. Ko so plenilne čete odšle, se je romansko prebivalstvo vračalo ali na stari dom ali pa so se posebno nekdanji rimski koloni naseljevali više gor po ravnini in pustotah med starejše prebivalstvo. Tako se je polagoma iz zmesi starih prebivalcev in rimskih kolonov stvaril Furlan. Z uvedbo fevdalnega sistema pa so romanske kolone naseljevali latifundisti.

(Dalje prih.)

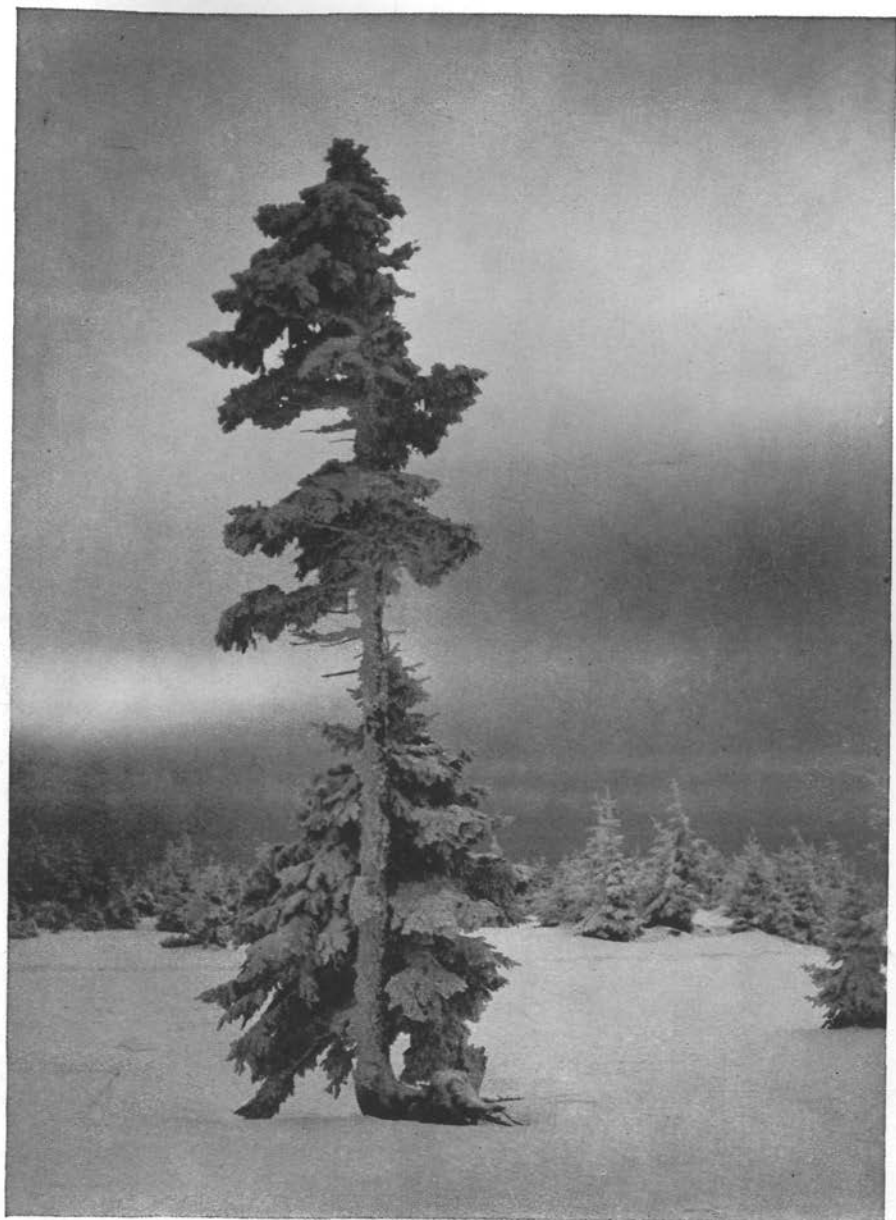
Dr. Svetozar Ilešič:

Planšarske »planine« na Slovenskem

Malokateri pojav je tako tesno in nerazdružno zvezan s spomini in z doživljaji slehernega planinca, kakor so to naše »planine«, planšarska — le poleti naseljena — bivališča sredi gorskih pašnikov. Malokatera značilnost gora je takega pomena, pa bodisi za udobnega izletnika, ki so mu »pastirske bajte« morda najvišji cilj, bodisi za alpinista, ki mu tvorijo izhodišče za njegove resnejše podvige, ter končno v nič manjši meri za smučarja, ki so mu dobrodošlo zavetišče in taborišče sredi gorske zime. Življenjskega pomena pa so seveda za alpskega kmeta-živinorejca; saj so eden izmed izrazov njegove žilave borbe za obstanek in za življenje v neplodnem, neprijaznem gorskem svetu.

Kakor v vseh pogorjih sveta, je tudi v naših Alpah človek skušal izrabiti vse, tudi najskrajnejše možnosti za pridobitev življenjskih sredstev. Nezadostnosti poljedelskih pridelkov v dolini naj bi vzdržala ravnotežje gospodarska izraba vseh višjih arealov, kjer sicer talne in vremenske prilike ne dovoljujejo več pridelovanja žita, a omogočajo še v izdatni meri košnjo in pašo. Pri tem pa je človek izrabil ne samo bujne, lagodno dostopne planinske pašnike, temveč je šel še dalje; saj vidimo, da popasejo črede ovac celo borne zelenice pod najvišjimi vrhovi naših gora in da kosijo domačini planinsko travo često v najstrmejših pobočjih in jo z naporom, trdim delom spravljajo v dolino.

Geografsko proučevanje Alp že precej posveča pozornost proučevanju planšarstva. Na ozemlju vzhodnih Alp je zapolnel s sistematičnim delom na tem polju pokojni profesor geografije na graški univerzi R. Sieger, ki se je obrnil tudi na vse planince s posebnim apelom, naj sodelujejo pri proučevanju planin (v »Mitteilungen des DÖAV, 1906, str. 230). Sledila mu je cela vrsta sodelavcev. Pri nas nimamo doslej domala nič sistematičnega, podrobnega dela na tem polju. Zato je seveda nemogoče podati točno sliko našega planšarstva. Pričujejoč vrstice imajo le namen, opozoriti naše planince na glavne značilnosti in zanimivosti gospodarskega izkoriščanja naših gora; to proučevanje je prav tako zanimivo zaradi svoje življenjske važnosti, pa prejkone še aktualnejše nego njihove prirodne, geološke, botanične i. dr. posebnosti.

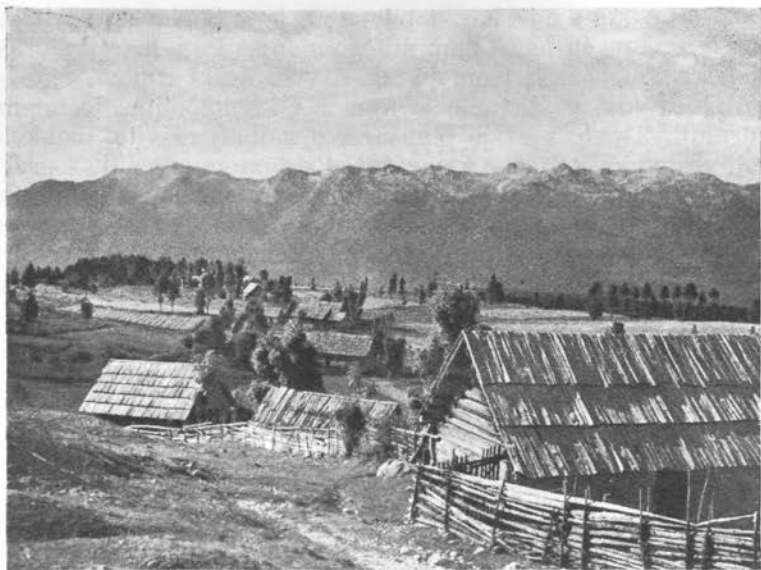
Jutro na Rogli

Foto Jože Kovačič

Razprostranjenost planin je v Slovenskih Alpah razmeroma neznamenita in nedvomno mnogo manjša kot v marsikateri drugi alpski pokrajini. Vzrok temu je iskati v geološki osnovi. Skoraj vse naše Alpe sestojijo v glavnem iz apnenca in dolomita, dočim imamo v Centralnih Alpah, kjer je planšarstvo najbolj razvito, mehke škripljavce in druge kristalinske kamenine. Pri tem ne odločuje v prvi vrsti morda boljše kakovost tal v neapniških gorah; saj je znano, da imamo na izrazitih apniških planotah obsežne in bujne pašnike (n. pr. na Veliki Planini), da pa se nasprotno na Pohorju, sestoječem iz kristalinskih kamenin, planšarstvo ni moglo razviti niti z novodobnimi pozikusi (v drugi polovici preteklega stoletja), to zaradi neprikladnosti in zamočvirjenosti tal. Pač pa je vzrok naznačeni razliki v tem, da imamo v apniških Alpah strmejša pobočja, da prevladuje živa skala v mnogo izdatnejši meri in da je na razpolago le malo zložnejših, z debelejšo plastjo prepereline pokritih in z bujnejšo vegetacijo poraslih predelov. Saj še tam, kjer najdemo v naših Alpah lepe zelene planine sredi širnih apniških goličav, nam često (n. pr. na Velem Polju, na Korošici itd.) geološka karta pokaže, da nastopajo ondod druge hribine (škripljavci, peščenjaki), ali pa vsaj apnenčeva formacija manj čista, bolj lapornata in glinasta.

Pa še eno razliko je — kar se tiče razprostranjenosti planinskih pašnikov — opaziti med apniškimi in neapniškimi predeli. V slednjih se še visoko nad gornjo mejo gozda razprostirajo zložna, zalita pobočja z bujnimi alpskimi pašniki. V apniških gorovjih pa se kaj brž nad poslednjimi izrastki gozda prično strme skalnate rebri, primerne v velikem delu le za ovčjo in kozjo pašo. Tako je bil človek prisiljen iztrebiti si v nižjih legah večje ali manjše gozdne komplekse ter si jih prirediti za planinsko pašo. Zato je med našimi planinami le neznamenito število takih, ki bi ležale nad prvotno (prirodno) gozdno mejo, posebno če izvzamemo borne ovčarske planine, ki pa so slučajno itak le nekaka višja, od časa do časa posedana ekspoziura nižje ležečih planin za govejo živino.

Oglejmo si razmerje do gozdne meje podrobneje! V naših Alpah se gornja meja gozda suče povprečno nekako v višini 1700—1800 m. In če ž njo primerjamo višino naših večjih planin, nam je brž jasno, da leže v ogromni večini pod to linijo. Saj vidimo, da leže celo v Bohinju — na prisojni strani Triglavskega pogorja — le redke planine v višinah blizu 1700 m (Krstenica 1673 m, Ovčarija 1709 m, Viševnik 1620 m, Velo Polje 1692 m) in med njimi zavzema le ona na Velem Polju znatnejši obseg. Tudi v Karavankah sežejo planine do višine 1600 m le pod Košuto (Kofce, Šija, Pungrat), bolj na zapad pa ostajajo celo pod 1300 m. V Kamniških Alpah, ki imajo na splošno jako malo predpogojev za razvoj velikih planin, se pašniki največjih med njimi — Velike Planine, Jezerca, Križke Planine i. dr. — razprostirajo v višini 1500—1600 m, torej še pod gozdno mejo ali vsaj v njenem področju. Le neznamenite, večidel ovčji paši posvečene planine, posežejo v višino 1800 m in čez (Koren, Dolga Njiva, Rženik, Korošica). — Na

Planina Uskoonica

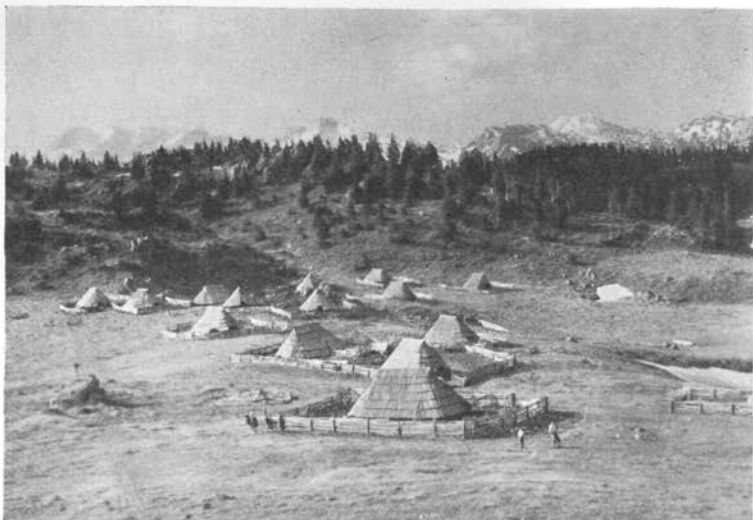
severni, osojni strani pa leže planine, tako v Julijskih ko v Kamniških Alpah in Karavankah, še mnogo niže, ker so pobočja tod še strmejša in je vegetacijski pas potisnjen še mnogo bolj proti dolini. Te planine — neznatne po obsegu in pomenu — leže v veliki večini le v zaključkih stranskih dolin, ne mnogo nad višino 1000 m ali celo pod njo (n. pr. v Planici, Krnici, Vratih, Kotu, Krmi, Jezerskih Kočnah, Logarski dolini, Robanovem Kotu). V višjih legah jih na severni strani Julijskih Alp sploh ni, v Karavankah in Kamniških Alpah pa jih opazimo le mestoma na zložnejših prevalih ali pobočjih stranskih slemen, toda redko nad višino 1500 m (n. pr. Knezova planina nad Robanovim Kotom, Plesnikova in Klemenškova planina nad Logarsko dolino, Jenkova planina, Štularjeva planina; v Karavankah pa Mačenska, Borovška in Radenska planina).

Nasprotje večjemu delu naših Alp nudijo v tem pogledu vzhodne Karnske Alpe med slovensko Ziljsko in Kanalsko dolino, ki jim tvorijo geološko osnovo paleozojski škriljavci in druge mehke nepropustne kamenine. Zaokrožena, zložna in bujno porasla slemena kot posledica drugačne geološke osnove se prično sicer že v zapadnih Karavankah, le da tu ne sežejo še v višine nad gozdno mejo: zato predstavljajo tu planine še vedno le gozdne krčevine navzlic temu, da zavzemajo mestoma najvišja sedla in slemena (Blekova, Rekarščica, Sovščica). V Karnskih Alpah pa imamo ob gozdni meji in nad njo bogate planine slovenskih Ziljanov (Bistriška planina 1722 m, Zahomška planina 1714 m, Planina na Poludniku 1709 m); med njimi so nekatere brez dvoma najboljše med našimi planinami. To je eden izmed predelov, v katerih je na Slovenskem planšarstvo najbolj razvito.

Kje pa nam je potegniti spodnjo mejo planin, to se pravi, vseh onih površin, ki se gospodarsko izrabljajo pretežno le potom paše v poletni dobi? Takoj je poudariti, da je v Slovenskih Alpah meja med stalnim dolinskim in začasnim planinskim gospodarstvom skoraj povsod zelo izrazita; dolinske kulture s stalnimi naselji (vasmi, kmetijami) leže v veliki večini le v dnu dolin ali kvečjemu na najnižjih prisojnih obronkih. Količkaj više ne segajo njive niti na solnčnih straneh, ker so strmine prevelike. Na pobočjih imamo kvečjemu strme gorske senožeti, ki služijo mestoma tudi pomladanski in jesenski paši. V glavnem pa loči območje poljedelske kulture v dolini od poletnih planinskih pašnikov širok pas pogozdenih pobočij. Le redko, kjer je gorski svet bolj razmaknjen, se izoblikuje nekak postopen prehod med dolinskim gospodarstvom in planino. Izrazito izjemo te vrste nam nudi Bohinj, kjer se svet dviga proti Triglavu postopoma v obsežnih, zložnih pobočjih in planotah (pliocenskih terasah). Zato segajo tod planinske senožeti v značilnimi seniki mnogo više nego običajno in prehajajo polagoma v planine s tem, da z višino vedno bolj prevladuje paša nad košnjo. Pa ne le to, temveč ponekod (n. pr. na Uskovnici in nad Koprivnikom) segajo tja do višine 1200 m — torej 500—600 m nad vasmi — celo njive, na katerih pridelujejo rž, ječmen, oves, krompir. Obenem z živino in s pastirji pridejo spomladi sem gor tudi drugi delavci, da obdelajo njive, in se vrnejo tja jeseni, da pridelke pospravijo. V to svrhu imajo zgrajene tipične bohinjske »hišice«, v katerih je spomladi in jeseni prav pestro življenje, ki pa v visokem poletju, ko odženo živino v višje planine, skoraj docela zamre. Te »hišice« morejo v posameznih primerih dobiti stalne stanovalce: na ta način so se glasom tradicije razvile iz planine stalno naseljene vasi Koprivnik in Gorjuše z na široko raztresenimi kmetijami.¹ Tudi za Ukovško planino v Karnskih Alpah nam slika dr. Potočnik v svoji knjigi »Vojvodina Koroška« (str. 18) prav slično selitev skoraj vse vasi s šolo vred iz doline v planino.

Za položaj, ki si ga izbero planine v območju orisanega pasu planinskih pašnikov, je seveda v prvi vrsti merodajna prisotnost dovolj obsežne paše. Pogosto odločuje ugodnejša geološka osnova z debelejšo plastjo prepereline; drugje zopet vpliva geološki moment posredno, n. pr. v onih primerih, kjer izvira ob meji med propustnimi in nepropustnimi plastmi cela vrsta studencev. V glavnem pa odločajo seveda površinske oblike; zakaj, za pašo goveje živine — in le ta pride za razvoj večjih planin v poštev — je potrebno več ali manj zložnega, lahko dostopnega sveta. Omenili smo že, da najdemo tam, kjer ni ugodnejših prilik, planine že v dnu alpskih dolin. Dokaj ugodnejše za nastanek planšarskih naselij so obsežne planote v apnencu (n. pr. Velika Planina, Menina, Uskovnica) ter široka slemena in sedla v nepropustnem, po nadzemskih vodah razčlenjenem svetu (n. pr. v zapadnih Karavankah in v Karnskih Alpah). Drugje zopet so najugodnejši položaji ob pregibu zložnejšega predgorja in strmin

¹ Prim. A. Melikovo razpravo »Morfologija in gospodarska izraba tal v Bohinju«, Geografski Vestnik III., 1927, str. 72 sl.

Na Mali Planini

Foto Skerlep Janko

glavnega grebena (n. pr. pod Stolom in Košuto). Na visokih planotah in v gorah z izrazito kraškim značajem so si poiskale planine prostora v kraških globelih vseh vrst, bodisi v malih kraških poljih s ponikalnicami (Velo Polje), bodisi v velikih kraških kotanjah (planina Pri Jezeru, Blato, Dedno Polje, planina Na Kraju, Govnjač, Vogel, Klek na Pokljuki), nadalje v visokih, danes po večini suhih dolinah kraškega ali glacialnega nastanka (Lopučnica na Komni, velik del planin na Pokljuki, Korošica in Dol v Kamniških Alpah) ter končno v glacialnih globelih in krnicah (planine pod Črno Prstjo in Rodico, Konjščica v Bohinju, Zelenica, Okrešelj in Klemenškova planina).

Kar se tiče še posebej položaja pastirskih stanov samih z ozirom na pripadajoče pašnike, je pripomniti, da stoje bajte skoraj vedno v najnižjem predelu planine, ker nudi to mnogo prednosti, kakor zavetje, krajšo pot v dolino, bližino gozda, bližino vode itd.

Izraziteje kakor po svojem obsegu in položaju se planine ločijo med seboj po značilnostih svojega ustroja in obrata ter s tem tudi po svojem vnanjem izgledu. Velike važnosti je vrsta živine, ki na tej ali oni planini prevladuje. Borne ovčarije v manj ugodnih legah sem že omenil. Pa tudi med planinami z govejo živino moramo ločiti dva izrazito različna tipa. Na eni strani so brez mlečne planine, v katerih se pase pretežno le prodajna živina, jalovina. Na drugi strani pa so mlečne planine z mlečno živino ter z mlekarstvom in sirarstvom. Te mlečne planine se ločijo od ostalih že na prvi pogled: zavzemajo nižje lege s prvovrstno pašo; na njih je zaposlenih mnogo več delovnih moči, zlasti ženskih; zakaj, poleg pastirjev žive tu še planšarice (»majerice«, »planinke«); temu primerno je na takih pla-

ninah tudi večje število stanov in živinskih staj; koče so udobneje zgrajene in urejene, dočim so na brezmečnih planinah bolj primitivne, obsegajoče le po en prostor. Tudi na splošno so mlečne planine bolj oskrbovane in vzdrževane; med številnimi »stanovi« opazimo še sirarno, včasih tudi planinsko »gostilno« in kapelico; skratka, dobimo vtis prave planinske »vasi«. Na Slovenskem imamo take planine pravzaprav le v Ziljski dolini in v Bohinju (na triglavski strani); najbolj poznan in vprav klasičen zgled pa je Velika Planina nad Kamnikom.

Pa je še ena osnovna razlika med planinami. V posestno-pravnem pogledu namreč ločimo planine v privatni posesti in one v posesti kakršnekoli zajednice. Med privatnimi planinami so pri nas prav redke one, ki so v rokah veleposestva, pa še te so danes večinoma oddane v najem ali v servitutno uživanje. Velika večina zasebnih planin je v kmetski posesti; značilno je, da jih imamo tudi na Slovenskem povsod tam, kjer niti stalna dolinska naselja nimajo oblike sklenjenih vasi, temveč izoliranih samotnih kmetij. Individualnemu agrarnemu sistemu v dolinskem gospodarstvu odgovarja potemtakem tudi individualni sistem v planšarstvu; kjer pa sloni dolinsko gospodarstvo na prvotno kolektivnem sistemu — kar velja domala za vse sklenjene vasi — se je baš v planinah v najčistejši obliki ohranila skupna posest (skupna paša, »gmajna«) prvotne agrarne zajednice, ohranjene danes po večini v obliki »srenje« ali »soseske«, pri čemer pride še danes neredko do konflikta s sodobnimi pravnimi pojmi o občini (politični in katastralni), o solastništvu itd. Z novejšimi regulacijami so sicer deleži posameznih upravičencev na teh srenjskih planinah točno določeni, vendar pa to vprašanje še zdaleč ni zadovoljivo rešeno in je v tem glavni vzrok, da v splošnem te planine kvalitetno zaostajajo za zasebnimi. Tem težavam se pridružujejo še one s servitutno pašo v državnih, verskozakladnih in veleposestniških gozdovih.

Planine v posesti srenje ali soseske so na Slovenskem najbolj razširjena oblika. Posebno značilne so tam, kjer služijo reji mlečne živine (v Bohinju in Ziljski dolini) in pospešujejo s svojim ustrojem nastanek že označenih planinskih »vasi«, ker ima često vsak upravičenec tudi svoj stan v planini. V pretežni večini primerov dobi planina celo svoje ime le z ozirom na srenjo, ki ji pripada: n. pr.: Blejska, Grajska, Rečiška planina na Pokljuki, Radoljška, Ribenska, Selska, Mošenjska, Lipniška planina na Jelovici; Sorška, Rekarška, Radenska, Grpiška, Borovška, Mačenska, Hrušenska, Potoška, Žirovniška, Zabreška, Poljška, Smokuška, Lešanska planina v Karavankah; Bistriška, Zahomška, Gorjanska, Dolška, Brdska i. dr. nad Ziljo.

Planine v zasebni kmetski posesti pa so pri nas razširjene skoraj izključno na zapadnem, severnem in vzhodnem področju Savinjskih Alp (Kokra, Jezersko in Zg. Savinjska dolina), torej v predelih, kjer prevladujejo samotne kmetije. Tudi tu da planini domala vedno naziv posestnikovo domače ime (n. pr. Štularjeva, Jenkova pl. itd.). Ta tip

planin nastopa sporadično tudi v Karavankah, povsod izključno v zvezi s samotnimi kmetijami (n. pr. Trupejeva in Zamonikova planina v zapadnih Karavankah, planine na severni strani Košute, na področju Pece itd.). Gorenjski, osobito Julijskim Alpam pa so planine tega tipa povsem tuje.

Mnogovrstni so torej faktorji, ki so določili položaj, ustroj in videz posamezne planine, kakršno zremo danes pred seboj. Bolj skriti, a za življenje našega alpskega kmeta še važnejši pa so faktorji iz najnovejše dobe, moderne melioracije planinskega gospodarstva ter regulacije planinskih in pašnih pravic.

Življenje v planini se dozdeva planincu meščanu sama »idila«, a je v svojem jedru kruto realen gospodarski in socialen problem.

M. M. Debelakova:

Severna stena Velike Mojstrovke

Z dnem smo (10. VII. 1932.) zapustili Erjavčevo kočo pod Vršičem. Tam, kjer se cepi nadelana pot na Malo Mojstrovko, smo skrili odvišno prtljago in se poslovili od mojega bratranca Mirka, ki je šel na imenovani vrh. Naša četvorica: Deržaj, Šumer, Černivec in jaz, je odhitela po prodišču proti Slemenu in čez njega pod severno steno Velike Mojstrovke.

Med Malo in Veliko Mojstrovko je zagvozdjen prodnat žleb, ki omogoča lažji dostop. Deloma po njem, deloma po njegovih mejnih rebrih smo dospeli do velike gredine, ki se vleče vzdolž vseh sten, tja do Jalovčevih prodišč. Na tej gredini je mestoma zavarovana lovska steza. Pri prvem ovinku smo obuli plezalnike in se po dva navezali na tridesetmetrske vrvi. Po šesti uri smo vstopili v steno.

Prvo tretjino stene preprezajo bele žmule. Do njih stena ni težka in je v različnih smereh preplezljiva. Pod žmulami smo se ustavili. Desno od nas smo videli gladko pokončno zajedo. A pregledna je bila komaj na deset metrov višine. Vso to prevesno bastijo je možno po lahkem svetu obiti v veliki zanki na desni strani, a s tem se pride preveč iz vpadnice vrha. Jaz pa ne ljubim ovinkov, če niso neobhodno potrebni. Spomnila sem se, da sem videla s Slemena v levi strani belih žmul nekako neizrazito zaseko. Tako smo prečili levo (O) po prodnati gredi do varovališča na robu. Od roba sledi prečina k prevesi. V tegu vrvi varovalnega klina sestopiš en meter in prestopiš levo v gladko ploščo, ki nudi z lepo jaško prav dober oprimek za prste ene roke. Nad ploščo je potreben varovalen klin. Sledi vodoravna prečina levo od prevesne zajede. Zajeda je težka, a nad njo je sijajno varovališče na skalnati luski. Potreben je varovalen klin, ker na luski lahko le stojiš. Po dobri peči smo dospeli v navpični plezi do strmice. Pod njo je bil potreben varovalen klin. Navpičen

skok je visok okrog 4 m; nad njim smo dospeli na okrajek, kjer smo potrebovali vmesni klin, prečili en meter v desno in po treh metrih navpične pleze dospeli na okrajek. Prečina nas je privedla v malo levo (W), kjer smo postavili možica.

Severna stena Vetike Mojstrooke

———— = Prvi direktni vzpon 10. VII. 1952: Deržaj, Debelakova, Šumer, Černivec
 - - - - - = Varijanta Jesih-Lipovec

B = Vstopna gredina
 C = bele žmule
 D = prečina pod prevesami
 E = votlina
 V = vrh Velike Mojstrooke

Da drugo moštvo ne izgubi v takih težkih predelih časa, pleza prvi drugega moštva pred drugim prvega moštva in se sam varuje s Prusikovo zanko na prvi vrvi s tem, da zanko po potrebi pred seboj premika ob plezalni vrvi prvega moštva. —

V steno smo vstopili ob zelo dvomljivem vremenu in plezali ves čas v megli. Šele v žmulah se nas je usmilil sveti Peter in nam po-

kazal košček modrega neba in ramo Male Mojstrovke. Na nji je sedel moj bratranec in nas pozdravljal, ko nas je za hip zagledal. Bil je očitno vesel, da nas vidi, saj do tedaj je slišal iz megle le posamezna povelja in zvok udarcev kladiva.

A to je bil edini prijazen pogled v tem megljenem dnevu.

Bele žmule, in s tem najtežji del stene, so bile za nami. Lahka peč nas je privedla v desno na pomol in pod prevesami smo prečili na rebro in po njem dokaj težavno, a po dobri peči, do prečnih preves, ki so nam zabranile in zaprle nadaljnjo navpično plezo.

Sledila je dolga prečina v levo stran (O), izpostavljena, a lahka. Tu je nebo odprlo svoje zatvornice in ulilo na nas vso nebeško mokroto. To ni prijetno, ker mora človek pri plezanju mežati in voda zateka v rokave in za vrat.

Zajeda¹ koncem prečine nas je privedla na krmoljo², kjer smo postavili možica in hiteli nato čez malo, strmo snežišče pod izstopnim kaminom levo v veliko votlino, kjer smo našli zavetje pred dežjem. K sreči nas dež ni predolgo zadržal; ko je ponehal, smo hiteli premraženi k izstopnemu kaminu. Ta kamin, ki izgleda iz doline prav prijazen, je v bližini manj vabljev. Širok je in krušljiv. Ker nikdo izmed nas ne ljubi kaminov, nismo izgubljali časa z občudovanjem njegovih čarov, temveč smo prečili desno po gugajočih se stopih na desno mejno rebro kamina. Težavna prevesna zajeda nas je privedla kvišku. Sledili smo rebbru do konca. To rebro je težko, a izrednih težkoč ni. Od zadnje zagvozde v kaminu smo plezali po zajedi in prestopili v ozek kamin ter skozi njega pred četrto uro dosegli rob stene, nekako dvajset metrov od najvišje točke Velike Mojstrovke. Kljub vedrenju v votlini in dejstvu, da smo v novi steni plezali štirje, nismo potrebovali niti deset ur.

Stena je težka, ker določajo težkočo žmule; z njimi se izgubi največ časa. Preplezljiva je v štirih urah. —

Na vrhu smo našli na mejniku skrbno iz kamenčkov sestavljen podpis mojega bratranca. Odhiteli smo na Malo Mojstrovko in po nadelani stezi na Rupe, kjer nas je pri prtljagi ves premražen končno dočakal moj bratranec.

Obogateli z lepim novim doživetjem, smo pod večer priromali v Kranjsko Goro.

¹ Zajeda, Verschneidung. — ² Krmolja, Felsvorsprung.

Podrta gora

Foto dr. Mirko Kajzelj

MARA MOHORČIČ
V narodnem tonu

Tovarišiji iz turnega tečaja 1933. leta v prijazen spomin.

Dvanajst smučí se je zarisalo v jutrnjem solncu od Staničeve kočé proti Zgornji Krmi v pomladanski snég. Ko se je z vrha utrníla prva smučína, smo že zdrknili za njo. V blestečem snegu so se vile naše smučíne v začetku lepo strnjene, na strmejših pobočjih so se v prožnih lokih razširile, pa se zopet v elegantnih zavojih stisnile, se zopet razmaknile in potem sproščene veselo bežale navzdol.

S stisnjenimi zobmi in s trdno voljo se je trudil vsak, da bi prinesel na čepici ali na hlačah kolikor mogoče malo snega v dolino in ne opustošil lepote snežne pokrajine, morda pa tudi zato, da bi že prvi dan s pikami ne omajal temeljev svojega smučarskega ugleda.

Preizkusili smo se na izpostavljenem ledenem pobočju. Dva kandidata sva pri priči odstopila. Zavidala sva tovariše, ki so srečno prišli na drugo stran. Nič niso pomagale grožnje in vse pregovarjanje z one strani; hitro sva jo pobrisala in izginila za ovinkom, kjer sva se pa že začela kesati. Vsa solnčna je bila Rjavina in solnce je bilo razlito čez Prag in Pekel, ko sva se potrta in vsak zase vrnila v kočó. »A kaj sedaj? Oni tam vsi prešerni v snegu in solncu, jaz pa tu brez njih, brez smeha, lepo na varnem.« Postalo me je sram — tako sram, da nisem vedela, kdaj sem potisnila v oprtnik dize in kdaj sem zdrčala dol na Prag in zopet gor proti Kredarici, tistim, ki sem jih zapustila, naproti. »Zakaj nisi šla z nami?« so mi očitali, ko sem bila zopet med njimi. »Oh, srce mi je skočilo v hlače,« sem priznala v zadregi in kar po smučarsko. »Sedaj sem se pa dobro prepasala, da se mi kaj takega ne bo več pripetilo,« sem pokazala na svoj tesno zategnjeni pas.

Popoldne smo imeli šolo v Peklu. Janez nam je namreč izbijal iz nog strah pred strmíno. Manj vitki in manj učeni smo ostali na položnejši spodnji strani pobočja in se vadili, kar pa ni trajalo dolgo; ker visoko zgoraj nad nami se je že pričela predstava z različnimi vratolomnimi atrakcijami in postati smo morali hvaležna publika. Z »Meščanom« (na to ime sliši odlični član naše družbe) sem imela po tej predstavi veliko opravka. V kočí je moral razpisati licitacijo za

nabavo gumbov; naramnice so kajpada tudi šle, in kaj šele, ko bi videli njegove nove hlače! Še ponoči se mu je najbrž sanjalo, da skače po Peklu, ker je, kakor ve njegov spalni sosed povedati, vso noč škripal z zobmi.

Proti večeru, ko je okrog vrhov že brilo, da nam je šel mraz skozi kosti, nas je Deklin peljal na »visoko goro«, na Begunjski Vrh. »Če padeš predme,« tokrat ni zahteval, pač pa je vzel iz žepa buzolo in začel s šklepetajočimi zobmi vtepati orientacijo v naše prezeble možgane. In kdo bi nam zameril, če smo koketirali bolj s kočjo kakor z Deklinovo buzolo! »Nehaj, Deklin,« smo ga že vsi premrli prosili, »ti imaš hlače za veter!« A Deklin se ni dal preprositi. Ta njegova orientacijska ura, in pa njegovi zares zlati nauki, pa še v takem vremenu, nam bodo, o tem naj bo prepričan, ostali tako v spominu kakor on sam, ki je bil tedaj tako neizproslen. S takim strokovnim znanjem se gotovo tudi Deklin ne bo več izgubil pod Široko Pečjo.

V koči je že gorela luč, ko smo se vrnili. Po večerji bi še radi kako zapeli, ker se še nikomur ni dremalo, a kaj, ko je pa primadona še vedno imela od angine zatekle glasilke, njena asistentka, »gospodična Madoniš«, kakor jo je krstil Meščan, pa oslovski kašelj. Da bi pa ta večer ne ostal brezploden, smo napovedali in otvorili ustanovni občni zbor pevskega društva, ki je dobilo ime »Angina iz Zgornjega Kašlja«. To pevsko društvo ima svoj sedež v vsaki triglavski planinski koči prav tik peči in bo prav gotovo, kadar bo ustanovljena Planinska pevska župa, peteršiljček v njej. Za zaključek je zapel moški zbor društveno himno »Šuštar je čuka klal« in še koračnico »tiridi bumstadra« in večera je bilo konec.

Manj prijazno kakor v jedilnici je bilo v spalnici. Bobi je namreč preplašen ugotovil radijske — brezžične žimnice, še hujše je pa bilo, ko smo začeli šteti ležišča in smo jih našteali samo deset, tako da so morali zato štirje v dve kompromisni postelji.

Ko smo se drugo jutro odpravili proti Kredarici, je že sijalo solnce. Ledenik nas je sprejel s svežim pršičem. Jalovec, Razor, Škrlatica in vsi drugi naši letni prijatelji, so se zbrali na obzorju. Rjavina je gledala še dolgo za nami, skoraj do Kredarice. Še enkrat je zavriskal Robinzon iz Staničeve koče.

Na Kredarici smo morali smučke, ko smo jih odpenjali, trdno držati, da nam jih ni odneslo. Šest smučarjev je že sedelo v kuhinji. Kakor mumije so bili zaviti v koce, na špiritu so si topili sneg in že uporabljali razne »energije in kalorije«.

Vesela je bila vožnja od Kredarice navzdol proti Zgornji Krmi. Nekateri so paradirali s kristjaniji, drugi zopet s preskoki, ta ali oni se je pa le tako zaletel, da se je moral zadovoljiti s ponižnim obratom na mestu, stoje ali pa pri tleh. Če je kdo naložil smučke na rame in pohodil izgajane smučine drznejših tovarišev, mu tega nihče zameril ni. Nismo dolgo hodili ob pobočju, ki je postajalo čim dalje bolj strmo in ledeno, ko smo zaslišali povelje »Smuči dol!«. Lojze nam je napravil zaupljive stopinje in šele pod Aleksandrovim Domom smo nataknili smučič. Gladko in hitro je šlo naprej. »Smučka,« nas je preplašil vzklik izza roba. »Ali je ušla?« »O ne, zlomila se je,« je z grenkim nasmehom pokazal Bogdan konico. V solnčnem zavetju smo improvizirali delavnico, kamor je prisopel kmalu za nami tudi nestor naše družbe. Sedel je na smučke, si z rdečo ruto pokrtil ves potni obraz in vzdihnil: »Sedaj pa lahko umrem.« »Zakaj?« smo se prestrašili. »Ah zato, ker sem videl, kako lepo je pozimi v gorah,« je ves ginjen pokimal. Oprezno smo se pomikali ob pobočju Rjavca. Prvi so se morali vrniti, ker je bilo treba plezati po skalah navzdol in odtod nižje na snežišče. Ker so bili tako zadnji prvi, je bil naš nestor spodaj med prvimi. Nekaj časa je hodil peš, ko si je pa

pripel smučke, se je jadrno spustil po krasnem snežišču. Zastonj smo ga klicali in rjuli za njim. Tako mu je godilo, da se ni zmenil za ves svet in šele daleč spodaj je opazil naše obupno mahanje visoko zgoraj s pobočja. Z roko nam je dal znak, si nataknil kože in prišel za nami. »Smuka idealna,« se je pohvalil, »kužki' (kože) so koristne živali. Zakaj me pa niste poklicali?« nam je očital, »no pa mogoče vas res nisem slišal,« se je pomiril.

Krepko in globoko je bilo treba še dihati okrog Šmarjetne Gore na Dolič. Pod Doličem smo se ločili. Kuharica, kurjač, Bobi, nosač in naš nestor smo odšli po Velski Dolini proti Vodnikovi koči, drugi pa na Kanjavec. Po prestanih strmih in ledu je bila pot čez Velo Polje proti Vodnikovi koči pravi smučarski raj. Še Lojze se je smejal, in zdelo se je, da ga njegov nebotičnik, krošnja, v kateri je nosil našo prtljago ni več tako tiščala.

V koči je Fronc že kuril; ko nas je zagledal, je že pritekkel po naše oprtnike. Bogdan je trdil, da še svoj živ dan ni pil tako dobrega čaja kakor tu. Kmalu smo se ugnezidili na ravni strehi »prizidka«. Po nebu so se podili tenki raztrgani oblaki. Gledali smo, kako se stapljajo in trgajo, in Bogdan nam jih je razlagal kakor podobe iz sanj. Pokazal nam je baletko v krinolini, ki je priplesala in izginila; pa še jezdeca, dimnikarčka itd. Vse je bilo v solncu, in v prazničnem blesku je ležalo pod nami Velo Polje. Tako je pripekalo, da smo si

... s toplim čajem in toplim srcem naš tovariš
Robinzon ...

želeli poštenega oblaka, ki bi vsaj nekoliko sence vrgel na nas. Hkrati smo pa poslušali, kdaj pridejo naši s Kanjavca. In prišli so; »Al' je nor, kdor gre na Kanjavc gor,« smo zatulili z naše solnčne višave, ko so se prikazali iz doline. Ko smo pa videli, kako se jim udara, smo utihnili in jim iz sočutja na pol droga razvili društveno zastavo v nem, a topel pozdrav. Kaj pa je bilo na Kanjavcu, niso hoteli natančno povedati; najbrž jih je — ukanil.

Ker se je kuharica predolgo grela na solncu, se je začela večerja na štedilniku greti nekoliko prepozno. Naš spretni aranžer pa zato še ni prišel v zadrego. Večerjo je pač prestavil na tretjo točko večernega programa, pa je bilo. Brez originalnosti pa tudi ta točka ni bila. Treba je bilo zbrati vso posodo v kuhinji, kleti in podstrehi, razne vrste skodelic, kozice z repom, lončke itd., ako smo hoteli imeti vsak svoj delež. Odobravanje kuharičine iznajdljivosti je doseglo višek, ko

je prinesel Fronc Bobiju kompot v vrču za vodo. Nestor se je udobno zleknil na zgornjem ležišču, Fronc mu je pa postavil lonček z večerjo na stol, tako da je moral revež zajemati globoko dol z ležišča, kar ga je pač utrudilo tako, da je med večerjo nekajkrat zadremal v splošno veselje hudobnega občinstva. Spali smo zopet na radijskih žimnicah. »Angina« je priredila ta večer koncert sentimentalnih narodnih pesmi na kratkih valovih. Luna, na katero je bilo naslovljenih toliko tople občutenih pesmic, si ni mogla kaj, da bi ne prisijala skozi okno. Iz najlepšega pianisima, v znamenju katerega se je vršil ves ta koncert, smo zašli v uspavanko, ki je drugega za drugim zazibala, da nismo vedeli kdaj. Ne vem, ali ni morda tudi ta večer zaključil naš neumorni Meščan s solo točko?

Z vriskanjem nas je pozdravil zjutraj iz doline naš dični klativitez. Prvi dan namreč ni mogel na Triglav, pa je zato ostal čez noč na Kredarici in prišel šele drugi dan iz Aleksandrovega Doma na vrh. Pogretilih pernic najbrž nista dobila v bajti na Velem Polju, kamor sta prišla s tovarišem šele ob dveh zjutraj. »Ne bilo bi viteško, ako bi vas napadel ponoči. Prišel sem pri belem dnevu,« se je galatno priklonil, »čaja in polente sem, elfele je šklenfele*,« tako je nastopil.

Slovo od Vodnikove kočje je bilo težko in pretresljivo. Potrli smo posedali po trdi ledeni strmini in se ozirali na kočjo, od katere se kar nismo mogli oddaljiti. Meščanovi termo-steklenici je tu počilo srce, in še dolgo so kapale iz njegovega oprtnika debele, sladke čajne solze.

Solnce je zopet neusmiljeno žgalo. Na obraz smo si nadeli smrtne maske iz kreme, nataknili smo si očala in razne varnostne naprave za nos, oči in ušesa; Bobi se je pa zavil ves v ruto, tako da je bil videti kakor potapljač. Kakor pošasti smo prihajali izza ovinkov, ko smo vozili čez Velo Polje mimo Mišeljske Planine na sedlo Jezerske Prevale. »Na tej poti se vsakega poloti lenoba,« nas je že vnaprej pripravil Janez in soglasno smo vsi navdušeno sklenili, da te tradicije ne smemo prelomiti. Zato smo pa potem z Jezerskih Preval vozili tako hitro, da smo se na mah znašli na kopnem. Teloh in resa, vse je bilo v cvetju. Izrabili smo vsak trenotek, da smo stopili v senco, pa naj bo že pod smreko ali skalo. Pa je posedla vsa družba in začelo se je kosilo. Za kompot smo brskali med ruševjem za brusnicami, ki so ostale dobro konzervirane pod snegom.

Smučke gor, smučke dol, je šlo nato naprej do planine Na Lazu. Bili smo žejni. Toda kako skuhati čaj brez kozice? Pa je nekdo iztaknil med staro šaro skledo; v njej smo si ob ognju topili sneg, v Deklinovi aluminijasti škatli pa je kuharica s solzami v očeh pripravljala čaj, ki je kakor njene solze dišal po dimu.

S planine Na Lazu je šlo gladko, dokler se nismo »pod klančkom« in na izpostavljeni zameteni pobočni poti zopet enkrat »milo pogledali«; ker pa je Janez naredil stopinje take kakor brloge, smo sicer počasi, toda srečno prišli vsi čez njo. Nestorja, ki je po teh brlogih glasno mislil na svoje otroke, je Janez ozmerjal: »Misli nase, kam boš stopil, ne pa na otroke, ki so doma na varnem!« Ves razigran in zibaje se na obe strani, je prišel za nami na Dedno Polje. »Počasi se daleč pride,« se je pohvalil na račun opasnih brlogov.

Z Dednega Polja je šlo navkreber. Zagledali smo že Kopico, Tičarico, Čelo, varuhe Triglavskih jezer. Pred kočjo nas je sprejel s toplim čajem in s toplim srcem naš tovariš Robinzon, ki je prišel po bližnjici čez Hribarice. Za njim se je prismebljala še naša dobra znanka, oskrbnica Ivanka, in nas ljubeznivo sprejela pod svojo gostoljubno streho.

* Po nemškem narečju: »Enajst je odzvonilo.«

Drugo jutro nas je spremljalo zopet solnce proti Hribaricam. Nevede smo se ločili v dve skupini. Janez je šel s svojimi, nehote najzvestejšimi skozi silno strm, precej leden kamin, mi pa smo se obrnili pod pobočje, čez katerega smo prišli kmalu na vrh. Dasi je bilo absolviranje kamina ena izmed najbolj učenih lekcij turnega tečaja, vendar kaminarjem lekcije nismo kar nič zavidali, ko smo udobno sedeč na solncu čakali nanje.

Skozi kamin je plezala tudi Madoniš. Že med potjo jo je Meščan, ki je imel nalogo paziti na njo, zatožil, da je premalo resna, češ, da hodi skozi kamin, kakor bi nosila na rami namesto smučk tisti drog z vrči za vodo, kakršnega nosi holandska deklica, ko zaliva svoje tulipane in hiacinte, in zato so vsi štirje kaminarji predrzno Madoniš, ko so prišli na vrh, kratkomalo nabunkali, da si za vselej zapomni, kako se mora obnašati, kadar sta smrt in strokovno vodstvo tako blizu. Grešnica Madoniš je svojo kazen prestala in se ni prav nič pritoževala. Pozneje mi je pa zaupala, da je bila zares izročena najboljšemu varstvu, ker se je Meščan med plezanjem, točno vsakih pet minut obrnil in dejal: »Anka, pazi,« in da je torej res njegova največja zasluga, da je prišla srečno na vrh.

Smuk pod Kopicco na Štapce je bil kakor en sam »z žajfo namazan blisk« (prosto po Meščanu). Nad Štapcami smo se odpočili v ruševju, prazni želodci so nas pa izvabili tudi iz tega udobja domov. Samo Anka se ni mogla ločiti od ruševja. Že zdavnaj smo ležali na strehi verande, ko se je šele splašil naš »Rušavec« s Štapce navzdol. Junaško je vozila čez plaz. Za vsak

... krepko nabunkali, da si ... kadar sta smrt in strokovno vodstvo tako blizu ...

posrečen lik smo ji prirejali burne ovacije, ponesrečence smo pa izžvižgavali. Tudi na tej strehi smo se lepo solnčili; ker je pa le preveč visela, smo sklenili, da pošljemo SPD predlog, naj postavlja na planinske kočje bolj ravne strehe, da se nam ne bo treba privezovati s pasovi, jermeni, vrvmi in kožami na križe na oknih. V splošno zadovoljstvo je prinesel Martin nekaj lat in jih pribil tako, da smo se lahko z nogami uprli vanje. Solnce se je pa čim dalje bolj zagrinjalo v oblake, mi pa v kočje in pevci pod milim nebom se še zavedli nismo, kdaj so nam začele padati v usta nagajive snežinke.

Proti večeru smo se šli lov na lisico. Dali smo ji deset minut časa, da se lahko skrije, in bili že kar pripravljeni na to, da jo Lojze zakoplje v sneg ali pa skrije v dračje, ker sta bila velika prijatelja. Varno smo sledili smučini in res našli lisico, ali natančneje povedano, lisjaka, skritega v smreki, do katere je vodila samo njegova sveža smučina.

Drugo jutro nas je pozdravilo solnce na poti nad Lopučnico, odkoder smo šli čez prelaz Velika Vrata, mimo planine Za Skalo, pod Kalom na Lanževico in odtod skozi ruševje po kontah in raznih labirintih do karavle na Lanževici.

Krasno vreme nas je spremljalo ves čas, čeprav je hodil z nami — Jug; pa to ni bil tak jug s težkimi oblaki, toplim vetrom, dušečim ozračjem. Naš Jug je bil zal fant z belo kapico, z vedrim čelom in židano voljo.

Francelj je ostal ta dan doma. Solnce je zonegavilo njegov obraz, zlasti pa ustnice, tako da se še v zrcalo ni upal pogledati. Tako zelo se je bal priti grd

v Ljubljano, da je žrtvoval za lepoto svojega obraza en dan planinske lepote. Tolažili smo ga s tisto: »Hitro, hitro mine čas, mine tudi — grd obraz.« Po kosilu pri karavli je šlo navzdol do planine Na Kraju. Pozno popoldne smo se vračali. Ni se nam hotelo v kočo, tako lep večer je bil. Ko pa je Martin pogrnil mizo, smo se le zbrali. Lojzeta je skrbelo, ker štirih tako dolgo ni bilo nazaj. »Saj so vendar pod strokovnim vodstvom,« je modro pripomnil Meščan in ostali smo doma.

Kdo bi nam zameril, če smo izgublence, ko so vstopili v kočo, paglavsko nagajivo pozdravili s pesmico »Prav dobro, da si prišel, mal' pozno je res«. Če so bili hudi ali ne, sedli so in židana volja, ki je ukrotila tudi naše hudobne jezike, se je razlila na vso mizo.

Za ta večer je pripravil aranžer program. Največje presenečenje naj bi bil nastop Bekerice. Ker se je pa Bekerica tako zakesnila v Lopučnici, je moral vskočiti Meščan z recitacijo: »Jiftejova persiga«. Za mojstrsko izvajanje v svoji visoki škofjeloščini je žel salve smeha in odobravanja ni bilo ne konca ne kraja. »Nisem zastonj rojen v znamenju Kozoroga,« se je skromno zahvaljeval. Bekerica nam torej večera ni pokvarila. Še najbolj je bila menda nanjo nejevoljna Ivanka, ki je zbirala za njo ves dan v kuhinji nakit.

Zbogom kočja Zajezeri! Ti naša tiha ljubica, kdaj nam še ni bilo hudo, ko smo se poslavljali od tebe! Zbogom tudi ti streha z Martinovimi latami, kako lepo je bilo! Varuj še druge, ki se bodo solnčili na tebi, in na svidenje!

Kakor da ne bi hoteli prehitro na vrh, smo se obirali v širokih serpentinah med macesni. Preko valovitih in bleščočih kont in skozi zrak, ki je ves dišal po jutrnjem solncu in svežem ruševju, je šla kakor lepe sanje naša pot. Še nekoliko vzpona in smuka in pod nami je ležala zopet planina Na Kraju. Popoldan nas je pa zagrnila megla, gosta in mokra, da smo morali s poti na Bogatin nazaj, odkoder smo prišli. Pred kočjo smo se vadili v skokih.

Oprosti Črni Diamant, če smo ti potem pojedli vso slanino, saj ti tudi mi oproščamo tvoj nedolžni dovtip. »Sedaj bom pa jaz enega povedal,« je namreč začel pri mizi Črni Diamant. »Pa ne trboveljskega,« smo se zavarovali. »O ne, čisto nedolžnega, čisto nedolžnega,« je zatrjeval in razdril v dobri veri takega, ki je bil zanj prav gotovo nedolžen.

Izlet na planino Vogel se nam je v nedeljo razblinil v meglo. Zadnjikrat smo namazali smuči, zadnjikrat pospravili oprtnike. Še nekaj časa je šlo po snegu, nato smo pa hiteli po vseh mogočih bližnjicah k Zlatorogu.

Na skalah ob poti so se košatili gosposki avrikli v čisto novih velikonočnih kožuščkih, ki so še skrbno skrivali nežno rumeno cvetje. Saksifrage so nas pa še vse krmežljave pozdravljale izpod snežne odeje in vabile: »Pridite zopet, ko bo pomlad!«

Ilustriral E. Justin, slikar-grafik.

Obzor in društvene vesti

Materi Mini iz Mojstrane v spomin.

Sam Bog vé, kolikokrat na dan mi uide misel iz te siromašne kraške Hercegovine na tisti bogati košček naše zemlje, kjer se prav na vsakem vrhu pozna sled neutrudljivih kvetrov in kjer skoraj ni robu, da ne bi tekla čezenj krepko okrog podjetnih prsi zadržnjena vrv — ta živa vez vriskajočih src, korajžnih mišic in smelih, mladostnih pogledov. Posebno sobote in nedelje iz toplih avgustovskih dni me prevzemajo s hrepenenja polnimi spomini in mi čarajo pred oči pestre slike iz gorenjskih špikov in peči. Spomin je lepši od spomina in komaj imajo čas, da se zvrste. Tako sanjarim in kolovratim po zvutih kozjih stezah in širnih prepadih te moje mojstranske domačije, ki jo je preljubi Oče Bog vso naenkrat zagrabil iz svojega najdarežljivejšega koša, jo pobožal s svojo žuljavo roko in jo posadil tja med Triglavske in Škrlatiške pečine, da nam je doma v užitek in najčistejše veselje, v tujini pa v ponos in silno, neutrudljivo hrepenenje.

Kolikokrat v teh sanjah pride predme obraz matere Mine iz Mojstranskega hotela — dobrotljivo nasmejan, veder, šaljiv, pa spet resen in za tisoč poslov zaskrbljen, obraz te naše turistovske matere, ki nam je vsem skupaj tako prirasla k srcu, da smo se navadili nanjo ko na svojo rodno. V hribe gredoče nas je skrbno poučevala in nam dajala modre nasvete, včasih pa tudi mrzle obkladke za našo — menda prevročo — glavo, ki sili skoz najtrši zid in skalo. Kolikokrat smo se »skregali« za te naše stene in plezarije pa za robe, ki jih je sama tako silno ljubila, da bi jo strlo, če bi se morala ločiti od njih. Saj je v svojih mladih letih, ko sta bili med dekleti tudi še Orehovnikova Špela in dovška Vahica, vse prelezla in prehodila, Triglav ji je bila česta božja pot. In še zdaj, v vseh skrbih in težavah gospodinjskih poslov, ni strpela, da ne bi nekajkrat na leto stopila v družbi Mlinarjeve tete in Farovške Micke v Vrata k Aljaževemu Domu — gledat zdaleč skale, v katerih smo se prekopicevali mi, njena mladina!

Koliko zgodnjih juter je pregospodinjila za svojim ognjiščem v znani hotelski kuhinji in kuhala zajtrk ranim turistom, ki so navsezgodaj odhajali izpod gostoljubne strehe po svojih opravkih. Saj to je bil njen najljubši posel in zamera je bila velika, če se je kdo »podstopil« mešati se v to njeno pobožnost; turisti in smučarji so bili njeni, »za nje znam le jaz poskrbeti«, je imela navado reči.

In kadar smo čez drn in strn pocepali od vseh strani v hotel kakor zrele hruške z drevesa, strgani, premočeni od znoja in deževij, zdelani od naporov in nevarnosti — kdo nas je posušil in podprl, da smo znova stali ravno pokonci, če ne mati Mina! Koliko planincev, posebno študentov, ki se jim je že na zunaj videla pajčevina v želodcu, nahrbtniku in žepu, je potolažila z dobrotami svoje kuhinje za en sam »bohlonej«, kolikim je nudila toplo zavetno streho za en sam »božji lon«: »Ko bo dohtar, bo že vrnil, če bo sam kaj imel!«

Koliko je posula s svojimi nad vse ljubljenimi rožami onih, ki smo jih, strte sredi najdrznejših in najponosnejših poletov, prenesli z robov v Dovške grobove! Koliko je skrbela s svojo Katro za to, da tudi en sam planinec ni imel na Dovjem groba brez cvetja in Vseh Svetnikov brez svečk! Mati Mina, ki je utrujena sama legla zdaj mednje, med svoje ljubljence in oboževance, tja v solčno Dovško reber, ograjeno za zadnjo, najstrmejšo pot v višave...

Planinci smo z njo izgubili svojo mojstransko mater in zaščitnico. Zdi se mi, kakor da se je od starih romantičnih časov spet odkrušil velik kos in zropotal v uničujoči prepad, za seboj pa pustil praznino, ki se nič več izpopolniti ne more. Ohranimo materi Mini topel, hvaležen spomin — s tem ji bomo zasadili na njen rani grob najlepši planinski šopek in prižgali najsvetlejšo svečko, zaslužno z njenimi dolgoletnimi dobrimi deli in z ljubeznijo do naših planin in nas planincev.

Dr. Miha Potočnik (Bileća).

Mina je bila rojena 23. marca 1880. leta na Dovjem kot najstarejša hčerka posestnika in trgovca Jurija Pezdirnika. Poročila se je 1900. l. z Janezom Raibičem (hotel »Triglav«), sedanjim kraljevim nadlovcem. Ima tri hčerke (Gizelo, Minco, Johanco — zadnja vodi doma gospodinjstvo), katere je skrbno vzgojila in po tedanjih razmerah izsolala. — Umrla je Mina 6. novembra 1933 v Leonišču v Ljubljani, operirana na slepiču; šele tedaj se je pokazalo, da ima sladkorno bo-

lezen. Do zadnjega je bila kljub hudim bolečinam dobro razpoložena in še tri ure pred smrtjo se je z zdravniki šalila. — Še isti dan je bila prepeljana domov in 8. novembra pokopana ob ogromni udeležbi; nad tri sto sožalnic je na hotel »Triglav« došlo od blizu in daleč (iz Berlina, Trsta, Dunaja, Beograda, Zagreba i. t. d.). Kako domače so se gostje čutili pod njeno točno in obenem veselo oskrbo, je posebno lepo opisal glavni ravnatelj Jugoslov. banke v Zagrebu, dr. Kostrenčić.

Mati Mina je neizmerno ljubila gore, še pred tremi leti je bila na Triglavu, vedno je podpirala Slov. Plan. Društvo — ter vneto prebiralala Plan. Vestnik; obe jubilejni številki je dala posebej vezati in jih je še zadnje dni, ko je bolehal, prečitala. Kolikokrat je bila v Trenti kar čez Luknjo in šla na Koroško čez Kepo ali Belco! In to poleg silnega bremena gospodinjstva: saj je vodila 25 let vse hotelske posle in poleg tega še kmetijo. — Nje ni več na tem svetu, njen spomin ne bo izginil in njen duh naj vlada v naslednikih. J.

M. U. Dr. Jaromir Pečírka

Njegovo telo ni več med nami, toda njegov duh je ostal in nas bo, ko nekdanj, vodil do srečnih višin. Miro Vosátka.

Jugoslovanski planinski koledar. Akoprav ste za leto 1934 že dobili ali si nabavili kakršenkoli koledar, naročite si na vsak način v pisarni SPD v Ljubljani (palača »Grafike«) za 12 Din nov planinski koledar, ki ga je izdala »Zveza planinskih društev Jugoslavije« in sta ga zelo spretno in nad vse praktično uredila dr. Arnošt Brilej in Stjepan Čelar. Priročna, res žepna, prožna v platno vezana knjižica je pravec zbornik vseh podatkov, ki jih doma, na potu, v steni, v planinski koči... potrebujemo o planinstvu v vsej naši državi. Zanimivo in pobudno je primerjati, na kaki stopnji je razvoj planinstva v slovenskih in ostalih planinah. Z nabavo koledarja priznajmo velik trud obeh urednikov in podjetnost »Zveze — Saveza planinarskih društev Jugoslavije«. J.

V spomin pokojnega generala M. U. dr. Jaromira Pečírka. (Roj. 1864, umrl 7. marca 1933.) Zapustil nas je zvesti tovariš-skalaš, ki je tako ljubil planinske orjake.

Dr. J. Pečírka je bil predsednik Kluba češkoslovaških alpinistov. Bil je nam ne samo predsednik, temveč zvest tovariš, mladim, neizkušenim pa najboljši učitelj. Ze kot dijak je obiskal Triglav; v kraljestvo Zlatoroga se je rad vračal tudi v poznejših letih, zato so mu bile planike od tam položene na krsto. Kot mornariški častnik je na svojih potovanjih okrog sveta obiskal hribe na otokih Tihega oceana in v južni Argentini skupino Aconcague. Ko se je za stalno nastanil v Pragi, je vedno hodil v Alpe; zlasti Ortlerska skupina mu je prirastla k srcu. Njegov konjiček je bilo »skalašenje« po ledenikih; ledeniki, sinovi mraza, solnca in vetra, so postali njegovi ljubljenci.

Svojim številnim predavanjem je dal ne samo strokovno skalaški značaj, temveč je znal v svoje besede vdahniti najplemenitejše navdušenje za planine. Četudi sam ni bil smučar, se je za to sportno panogo jako zanimal; postal je celo predsednik Smučarskega Saveza v ČSR. S tekmovalci je obiskoval vsakoletne tekme v Hollkollenu na Norveškem.

Ob Prespanskem jezeru

Foto dr. J. Pretnar

OBVESTILA.

Poset planinskih koč v času izven sezone. (Pravilnik.)

Poset planinskih koč in domov v času izven sezone je redoma mogoč samo v spremstvu vodnika SPD, odnosno oskrbnika dotične koče. Ključne planinskih postojank, ki niso odprte, hranijo za to določeni zaupniki SPD in oskrbnik posameznih koč in domov. V času zimske sezone v Triglavskem pogorju, t. j. od 1. marca do 15. maja, pa se dobe ključi, odnosno vodnik za Triglavski Dom, Vodnikovo kočo in Kočo pri Triglavskih jezerih pri oskrbniku Staničeve koče, ki jih oddaja pod istimi pogoji ko ostali zaupniki SPD.

1. Ključne posameznih domov in koč hranijo:

- a) v Mojstrani — Gregor Lah — zaupnik SPD, hrani ključne od Aljažvega Doma, Staničeve koče, Kredarice, Vodnikove koče, Koče pri Sedmerih jezerih in Aleksandrovega Doma;
- b) v Srednji vasi — Matevž Škantar — zaupnik SPD, hrani ključne od Koče pri Sedmerih jezerih, Aleksandrovega Doma, Vodnikove koče, Kredarice, Staničeve koče;
- c) v Bohinjski Bistrici — Žen Marjeta — oskrbnica, hrani ključne od Malnarjeve koče, Smukavec Ivanka pa hrani ključne od Orožnove in Krekove koče;
- č) v Srednji vasi — Šest Franc — oskrbnik, za Triglavski Dom na Kredarici;
- d) v Srednji vasi — Zvan Ivanka — oskrbnica Koče pri Triglavskih jezerih;
- e) v Bohinjski Bistrici — Žen Marjeta — oskrbnica Malnarjeve koče;
- f) v Bohinjski Bistrici — Smukavec — oskrbnik Orožnove koče;
- g) v Selcah — restavracija Franc Lotrič, Češnjica, hrani ključne od Krekove koče;
- h) v Kranjski Gori — Julka Pečar — hrani ključne od Erjavčeve koče;
- i) Sv. Križ — Klinar Jože — pri Betelu, hrani ključne od Spodnje Goliške koče;
- j) v Kamniški Bistrici — oskrbnik v Kamniški Bistrici hrani ključne od Cojzove koče in Koče na Kamniškem Sedlu;
- k) v Lučah — Dežman Franc — Suhe, hrani ključne od Korošice;
- l) v Logarski dolini, ozir. v Lučah — Robnik Jaka — posestnik, hrani ključne od Frišaufovega Doma;
- m) na Jezerskem — Meglič Helena — Sp. Jezersko, hrani ključne od Češke koče.

2. Vstop v koče, kadar niso oskrbovane:

Poset koč v času, ko niso oskrbovane, je dovoljen samo v spremstvu vodnikonosarja, kateri je od SPD pooblaščen za to, oziroma je oblastveno avtoriziran. V izjemnih primerih dovoljuje odbor turistom poset tudi brez spremstva. V takem primeru izda odbor dotičnemu potrdilo s podpisom predsednika ali njegovega namestnika. Vsak vodnik ali nosar dobi posebno legitimacijo. V navedenem izjemnem primeru je dobiti ključne v pisarni proti potrdilu in plačilu pristojbin 100 Din za vsako kočo.

Pri izvensezonskem posetu koče se smejo vodniki in turisti posluževati samo onih delov koče, ki so namenjeni za zasilno porabo, t. j. veža, obednica in kuhinja. Nedopustno je vlomiti v zaklenjene shrambe, sobe, kleti in podstrešja. Za vso tako nastalo škodo odgovarja vodnik, oziroma zaupnik. Drva se smejo uporabljati samo tista, ki so za to pripravljena v kuhinji, oziroma veži. Posebno pozornost naj posvečajo vodniki štedenju z drvimi. Potrato drv bomo smatrali za namerno škodo ter bomo zahtevali odškodnino od vodnika, oziroma zaupnika.

3. Reverzi:

Prejem onih ključev, katere so zaupniki prejeli od SPD, potrdijo s svojim podpisom na posebnem reverzu, in to za vsake ključne vsake koče posebej.

Z nahrbtnikom na rami in s palico v roki postanete sredi pota, — pa Vam zamiglja pred očmi, čutite nenavadno utrujenost, morda tudi utripanje ali drget udov ali pa celo glavobol... To so znaki slabe presnove in — bolezen je blizu. Rogaška zdravilna slatina Vam presnovo uredi in vrne zdravje.

4. Evidenca oddaje ključev:

Zaupniki SPD vodijo knjigo o posetu planinskih koč v izvensezonskem času ter o oddaji ključev vodnikom ali nosačem. V tej knjigi zabeleži zaupnik dan oddaje in vrsto ključev, ime vodnika ali nosača, kateremu je ključje zaupal, popis ture in spremstvo po imenih posameznikov ter dan povratka in vrnitev ključev. Dan povratka služi kot podlaga obračunu. Kadar spremlja turiste oskrbnik sam, mora to javiti zaupniku. Tudi zaupnik obvešča o vsakem posetu sproti oskrbnika koč.

5. Bleki — obračun, zaslužek vodnika, pristojbine SPD:

Radi točnega obračuna med vodnikom-nosačem in turistom na eni strani ter zaupnikom in SPD na drugi strani dostavlja SPD zaupnikom računске bloke, katere oddajajo vodnikom-nosačem tedaj, ko jim izroče ključje na reverz. V ta blok, ki se izstavlja vselej v dvojniku, vpiše vodnik-nosač svoj zaslužek po dnevih, v glavnem pa vse pristojbine za SPD: prenočnino, vstopnino i. dr. Prvopis tega računa dobi turist, kopijo pa izroči z blokom vred ter zaupanimi ključji zaupniku. Blok podpišeta vodnik in turist. Zaupnik izpisuje iz teh kopij prispevke za SPD na poseben formular ter ga s pobranim denarjem in kopijami vred mesečno dostavi SPD. Prav tako mora biti na tem obračunu razvidno, kolik je bil zaslužek vodnika nosača, in sicer točno po dnevih in imenu vodnika-nosača. Obračun za SPD se vodi ločeno od podatkov o zaslužku vodnikov.

6. Dodelitev vodnikov-nosačev:

Zaupnik dodeli gostu vodnika-nosača ali na zahtevo gosta ali pa po vrstnem redu tako, da se nihče ne zapostavlja. Zaupnik naj se pri tem ozira na značaj, obnašanje in znanje vodnika.

7. Pristojbina za zaupnika:

Za varstvo ključev ter za vse administrativne in druge posle pobira zaupnik od vodnikov, oziroma nosačev po 5% njihovega zaslužka, od planinskega društva pa 20% od pristojbin, v blokih zaračunanih. Ta denar pobira zaupnik od vodnikov ali nosačev takoj pri oddaji ključev, s planinskim društvom pa obračuna v mesečno poslanem obračunu. Oskrbnik zaupniku ne plačuje pristojbin, marveč obračunava prispevke direktno odboru SPD kot zaupnik.

8. Poročila vodnikov, oziroma nosačev o stanju koč, markacij i. dr.:

Po izvršeni turi poroča vodnik, oziroma nosač zaupniku o stanju koč, markacij, potov, posetu v kočah, zalogi drv in snežnih razmerah. To poročilo dostavi zaupnik takoj SPD v Ljubljani.

9. Druge dolžnosti vodnikov-nosačev:

Vse poškodbe na kočah kakor tudi na markacijah SPD itd. naj se popravijo, v kolikor je to na licu mesta mogoče. Za izsleditev povzročiteljev poškodb bo SPD vodnike nagradilo.

10. Pritožbe — knjige:

Vsak zaupnik vodi pritožno knjigo, v katero piše vodnik, oziroma nosač kakor tudi gost svoje pritožbe. Tudi zaupnik naj vpisuje v to knjigo svoje pritožbe.

11. Nerednosti od strani vodnikov, nosačev, turistov in zaupnikov:

Nerednosti ali zlorabe ob izvensezonskem posetu koč se kaznujejo z odvzemanjem častnih mest, oziroma z izključitvijo. Kazni izreče društveni odbor.

Pristojbine za poset koč na dan in osebo pri naših članih Din 20.—, pri nečlanih Din 30.—.

Slovensko Planinsko Društvo.

Zahtevajte v kavarnah in gostilnah »Planinski Vestnik«!

prevzeto

Uabilo

naročnikom in sotrudnikom „Planinskega Vestnika“ za leto 1934.

Vsa uredba in uprava našega »Planinskega Vestnika« ostane tudi v letu 1934 v rokah Osrednjega društva SPD, ki izza ustanovitve naše države samo nosi breme in odgovornost izdajanja tega društvenega glasila. Ni se še dala zopet vzpostaviti obvezna združitev društvene članarine z naročnino na Vestnik; ta združitev, potrebna, stvarna in koristna, je vsa leta pred prevratom obstajala kot prirodna (za 6 K na leto); pri Čehih se je zopet uvedla in tudi pri nas silijo razmere k njej. Za to leto (1934) bo še samo Osrednje društvo moralo vztrajati pri svojem osnovnem delu za naš časopis, da bo na zunaj vreden današnjega stanja tipografske in slikarske tehnike, na znotraj pa čim bolj ustrezal alpinistični višini, do katere se povzpenjajo naši alpinisti. V Osrednjem društvu se bo, kakor doslej, dosledno skrbelo za tesno strnjenost vseh sodelujočih, od najstarejših do najmlajših, od imenitnih do preprostih, pri složnem delu za možno zaokroženost vsake številke po vsebini in obliki.

Mislimo, da smemo z zadovoljstvom kazati na uspeh takega složnega dela pri lanskem letniku, ki mu je bila obenem poverjena naloga, da pokaže, kaj je doseglo in kam je stremelo SPD v 40 letih svojega obstoja. Za naročnino bornih 40 Din so dobili naročniki obširno knjigo 422 strani velike osmerke, z 200 izvirnimi slikami, to je okoli 30 tiskovnih pol; v običnem založništvu in knjigotrštvu bi tako knjižno delo stalo do 200 Din.

Zavedajoč se odgovornosti za narodni napredek in v svesti si nalog, ki vstajajo po svetu in doma v planinstvu, je Osrednje društvo trdno odločeno, da bo skušalo Vestnik vzdržati na doseženi višini, po možnosti ga še zboljšati in modernizirati, z vsestransko presojo položaja in pa — kar je njegova dolžnost — po pregledu razpoložljivih ali pridobitnih gmotnih in duševnih pripomočkov.

Smernice našega Vestnika so utrjene že desetletja. Kot »glasilo Slov. Planinskega Društva« v tesni zvezi z našim društvom in njegovim pokretom, je sledil in sledi naš Vestnik preudarno prirodni evoluciji planinstva pri nas in drugod ter našega društva umni prilagoditvi novim strujam v novem času: od veselega, često

naivnega navdušenja planinskih romantikov in posvetnjakov do zavestnega, na eni strani znanstveno strokovnega, na drugi plati čustveno-estetičnega presojanja in uživanja planinstva in sploh prirode, a naposled že blizu tistega planinstva-alpinizma, ki najde zadovoljstvo v samem sebi, pa je prešlo preko vseh struj. — V okviru teh splošnih smernic pa hočemo to leto in odslej odločno in odkrito stopati po potih, ki vodijo neposredno k našim slovanskim bratom na jugu in vzhodu, da se osebno družimo tudi v njihovem planinskem okrožju in v osrčju, bratje med brati, domači med domačimi.

Vabimo dosedanje sotrudnike, da nam ostanejo zvesti. Vesel pojav in znak požrtvovalnosti in potrpežljivosti je, da delujejo pri Vestniku skoraj brez izjeme vsi, kadar so enkrat začeli, celo še izza I. letnika (1895) sem. Od njih imamo za ta letnik že zdaj pripravljenega tako obilo gradiva, da bi mogli obseg podvojiti. Vendar kličemo v naše vrste še druge, nove; saj delavcev ni nikoli preveč in našega dela je vedno dovolj. Kdor o naši snovi kaj ve povedati, naj to tudi hoče — postal bo pisatelj, če še ni. Ko je na razpolago obširno in pestro gradivo, potem je za vsako številko podana možnost potrebne prebire in izbire.

Naročajte se na naš časopis, ki je najcenejši in naj tvori vez med vsemi planinci; ne smelo bi biti hiše planinca, posebno pa ne društvenika SPD, brez naročitve na naš Vestnik!

Naša 1. številka kaže, kakšen hoče biti Vestnik v tem letu.

Kljub zelo povečanim stroškom ostane naročnina neizpremenjena, to je: za tuzemstvo na leto (12 števil) 40 Din, za inozemstvo 60 Din. — Naroča se pri odboru Slovenskega Planinskega Društva v Ljubljani.

Letošnji prvi številki smo priložili položnice poštno hranilnice. Prejemniki naj izvolijo naročnino nakazati tekom meseca januarja ali pa številko vrniti.

Uredništvo in založništvo.

HOTEL — RESTAVRACIJA — KAVARNA

Stara Pošta, Kranj

40 krasnih tujskih sob s tekočo mrzlo in toplo vodo ter centralno kurjavo, kopalnice, senčnat vrt, avtogaraža. — Telefon števil. 58. — Avtobusno postajališče vseh prog. — Izvrstna kuhinja, dobra pijača, točna postrežba. — Turistovske skupine in večdnevni pension imajo popust. — Ob četrkih, sobotah, nedeljah in praznikih Jazz-band, ob drugih dnevih radio koncert. — Se priporoča

Franč in Francka Sieber
hotelir in mesar

Ali ste že poskusili pri nas?

Tiskamo knjige, liste, revije, kartoteke, bloke, letake, lepake, cenike, kataloge, vizitke, pisemski papir in kuverte, trgovske, šolske, uradne in društvene tiskovine itd.

V knjigarni dobite slovenske, hrvaške, srbske in druge slovanske, angleške, francoske, nemške ter druge knjige. Na razpolago vse šolske knjige, znanstvene revije, modni journali in muzikalije.

Lastna tvornica šolskih zvezkov

Pisarniške potrebščine, lepe slike za okras društvenih lokalov, domov in šol.

Velika zaloga šolskih učil.

Učiteljska tiskarna

Ljubljana
Frančiškanska 6

Maribor
Tyrševa 44

MOCCA kavine kocke à Din. 1.—

za skodelico dobre črne kave

se dobe pri **B. MOTOH** LJUBLJANA
Vodnikov trg 5

Planinci

Smučarji

Sportniki !

Zahtevajte povsod samo pletenine z znamko **Ef-Ko**. Stalno velika izbira. Izdelava po meri in okusu. — Pletilna industrija

F. Kos

Ljubljana, Židovska 5

Restavracija in veletrgovina z vinom

PETER STEPIC

V SPODNJI ŠIŠKI

priporoča svojo veliko zalogo vina najboljše kakovosti po nizkih cenah. Vino se razpošilja v lastnih sodih na vsako postajo

Planinski ples

v Ljubljani

se bo vršil

**v četrtek, dne 1. februarja 1934
ob 20. uri na Taboru**

Planinske kočje bodo prenešene v Ljubljano
in tu kar najbolje oskrbovane

Vodniki za plezanje po severni steni Triglava so
na razpolago zvečer že pred plesom pri blagajni

Obleka naj bo **hribovska** ali **smučarska**

Izletnikom po dolinah je dovoljena tudi
promenadna obleka